

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Luboš Kolář

**Vybrané prostředky vyjadřování probability
ve španělštině a v katalánštině**

Selected Ways of Expressing Probability in Spanish and in Catalan

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval své vedoucí práce, PhDr. Daně Kratochvílové, Ph.D., za odborné vedení, ochotu a trpělivost během odborných konzultací, bez kterých by tato práce nikdy nemohla nabýt současné podoby.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. 5. 2022

.....

Luboš Kolář

Abstrakt (česky)

Tato bakalářská práce se zabývá vybranými prostředky pro vyjadřování probability ve španělštině a v katalánštině. Předmětem je porovnání obou systémů a normativnost užívání těchto prostředků v obou jazycích. Za tímto účelem je využit paralelní korpus *InterCorp*, v rámci kterého provádíme příslušné analýzy. Analýzy odhalily určité odlišnosti v rámci užití modálních sloves s probabilitivní interpretací. Analýzy dále prokázaly vliv španělštiny na katalánštinu i v rámci literárních textů.

Klíčová slova: španělština, katalánština, modalita, probabilita, korpus

Abstract (in English)

This bachelor thesis deals with selected ways of expressing probability in Spanish and Catalan. Our aim is to compare both systems and the normativity of the resources in both languages. To achieve this, we employ the parallel corpus *InterCorp*, in which we carry out the analysis. The analysis revealed certain differences in terms of the use of modal verbs with probabilistic interpretation. The analysis also revealed certain influence of Spanish on Catalan, even within literary texts.

Key words: Spanish, Catalan, modality, probability, corpus

Obsah

1. Úvod	7
2. Modus, modalita, modální významy podle Bohumila Zavadila.....	8
2.1 Modální funkce paradigmát HABLARÉ, HABRÉ HABLADO, HABLARÍA, HABRÍA HABLADO ve španělštině	9
2.2 Modální funkce paradigmát PARLARÉ, HAURÉ PARLAT, PARLARIA a HAURIA PARLAT v katalánštině.....	10
2.3 Závěr	11
3. Slovesné perifráze, perifráze modální	13
3.1 Španělské perifráze s epistémickou interpretací	13
3.1.1 <i>Deber (de)</i> + infinitiv	13
3.1.2 <i>Tener que</i> + infinitiv.....	14
3.1.3 <i>Poder</i> + infinitiv	14
3.1.4 <i>Haber de</i> + infinitiv.....	14
3.2 Katalánské perifráze s epistémickou interpretací	15
3.2.1 <i>Deure</i> + infinitiv.....	15
3.2.2 <i>Poder</i> + infinitiv	15
3.2.3 <i>Haver de</i> + infinitiv.....	16
3.2.4 <i>Tenir de</i> + infinitiv	16
3.3 Epistémické <i>must</i> v angličtině	16
3.4 Závěry ke slovesným perifrázím.....	16
4. Korpusová analýza – Překlad španělského MV probabilitivního do katalánštiny	18
4.1 Paradigma HABLARÉ	18
4.2 Paradigma HABRÉ HABLADO	22
4.3 Závěr ke katalánským protějškům HABLARÉ a HABRÉ HABLADO	23
5. Překladové protějšky katalánské perifráze <i>deure</i> + infinitiv ve španělštině	25
5.1 Závěr ke španělským protějškům perifráze <i>deure</i> + infinitiv	27
6. Překladové protějšky španělských perifrází <i>deber de</i> + infinitiv a <i>deber</i> + infinitiv v katalánštině	28
6.1 Závěry k překladovým protějškům španělských perifrází <i>deber de</i> + infinitiv a <i>deber</i> + infinitiv v katalánštině	31
7. Korpusová analýza – překladové protějšky anglického slovesa <i>must</i> s epistémickou interpretací	33
7.1 Překladové protějšky epistémického <i>must</i> ve španělštině	33
7.1.1 Překladové protějšky epistémického <i>must</i> v katalánštině	37
7.1.2 Srovnání katalánských a španělských překladů epistémického <i>must</i>	38

7.2	Korpusová analýza – překladové protějšky anglického slovesa <i>must</i> s epistémickou interpretací v kombinaci s minulým infinitivem.....	39
7.2.1	Překladové protějšky epistémického <i>must</i> s minulým infinitivem ve španělštině	40
7.2.2	Překladové protějšky epistémického <i>must</i> s minulým infinitivem v katalánštině	44
7.2.3	Srovnání katalánských a španělských překladů epistémického <i>must</i> s minulým infinitivem.....	45
8.	Závěr.....	46
	Résumé (česky).....	48
	Resumen (en castellano)	50
	Resum (en català).....	53
	Seznam tabulek	56
	Seznam použité literatury	57

1. Úvod

Tato práce se bude zabývat vybranými prostředky pro vyjadřování probability ve španělštině a v katalánštině. Cílem je především představit systémové prostředky pro vyjádření této kategorie, kterými oba jazyky disponují, a následně je postavit do vzájemného kontrastu. Sekundárním cílem dále bude postihnout míru vlivu, jaký v současné době španělština na katalánštinu má, jak jen to bude v rámci dat, se kterými budeme pracovat, možné. Hlavní dva prostředky, na které se zaměříme, budou morfologické a dále slovesné perifráze.

V teoretické části představíme tyto dva prostředky, přičemž v rámci morfologických pro vyjadřování probability budeme vycházet především z prací Bohumila Zavadila, a to sice *Kategorie modality ve španělštině* (1980) a *Mluvnice současné španělštiny* (2010). V teoretickém popisu slovesných perifrází budeme vycházet z normativních mluvnic obou jazyků, tj. *Nueva gramática de la lengua española* (2011) a *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (2019). Teoretické poznatky k těmto tématům budeme doplňovat o pohledy dalších klasických prací a jiných relevantních zdrojů.

V praktické části následně pomocí korpusových analýz v paralelním korpusu InterCorp budeme analyzovat literární texty, a to jak překladové, tak nepřekladové, abychom tak mohli pozorovat případný vliv španělštiny na katalánštinu. Na základě těchto analýz ověříme jednak úzus a kvantitativní distribuci jednotlivých prostředků pro vyjadřování probability, dále se však také pokusíme vyvodit z výsledků analýz, zda je vliv španělštiny na katalánštinu patrný i v textech literárních.

2. Modus, modalita, modální významy podle Bohumila Zavadila

V pojetí modalita Bohumila Zavadila, jež bude přístupem, se kterým budeme v naší práci primárně pracovat, je modalita chápána jako „okruh významů postihujících různé subjektivní postoje mluvčího k obsahu sdělení, [...] po stránce formální jsou tyto postoje vyjadřovány především prostředky lexikálně-gramatickými“ (Zavadil, 1980, s. 11).

Modus je poté konkrétní morfologickou realizací určitého modálního významu. Spolu s časem a vyjádřením aktualizačních kategorií (osoby a čísla) vytvářejí predikaci a utváří větu se slovesem jako hlavním stavebním prvkem (Zavadil, 2010, s. 248).

Modálním významem rozumíme konkrétní významové odstíny postoje mluvčího, které Zavadil rozřazuje do několika základních typů: oznamovací, tázací, volní a hodnotící. Modální význam oznamovací charakterizuje obsah výpovědi jako konstatovanou existenci. Modální význam tázací charakterizuje obsah výpovědi jako předmět výzvy k potvrzení nebo doplnění informace. Modální význam volní charakterizuje obsah výpovědi jako předmět subjektivní (rozkaz, přání, úmysl) nebo objektivní (nutnost) vůle. Modální význam hodnotící charakterizuje obsah výpovědi jako předmět citového hodnocení (Zavadil, 1980, s. 23–24).

Na tyto základní modální významy se navrstvují další dva: reálný a potenciální. Jejich odlišnost spočívá v jejich vztahu ke skutečnosti. Modální význam reálný charakterizuje obsah výpovědi jako odpovídající skutečnosti, modální význam potenciální charakterizuje obsah výpovědi jako existující pouze v podobě představy (Zavadil, 1980, s. 24).

Pod modální význam potenciální Zavadil (1980, s. 91–92) dále řadí tzv. modální význam potenciální probabilitivní. Z modálního hlediska se jedná o význam, který děj charakterizuje jako imaginární, fiktivní, a tudíž je podtypem modálního významu potenciálního.

Ve španělštině se poté tento význam pojí s určitými slovesnými paradigmaty a vytváří tzv. modus probabilitiv. Konkrétně se vztahuje na paradigmata HABLARÉ (probabilitiv prézentu), HABRÉ HABLADO (probabilitiv anteprezentu), HABLARÍA (probabilitiv préterita) a HABRÍA HABLADO (probabilitiv antepreterita) (Zavadil, 1980, s. 91–92).

Tradiční dělení modalita tak, jak ho popisuje Palmer (1986, s. 51), dělí modalitu na epistémickou a deontickou. Epistémická modalita vyjadřuje míru přesvědčení mluvčího ohledně pravdivosti jeho výpovědi. Deontická modalita je naopak spjata s vůlí. Ačkoliv Bohumil Zavadil s těmito termíny nepracuje, v rámci naší práce budeme užívat pojmu epistémická modalita jako významu, který částečně odpovídá Zavadilovu modálnímu významu

potenciálnímu probabilitivnímu. Hlavním důvodem k tomu je skutečnost, že Zavadilova teorie se zaměřuje především na slovesné způsoby, zatímco o modálních slovesech se zmiňuje jen okrajově. Pojem epistémická modalita je pojem širší, aplikovaný jak na slovesný způsob, tak na modální slovesa.

V následujících podkapitolách se zaměříme na postavení modálního významu probabilitivního ve španělštině a v katalánštině.

2.1 Modální funkce paradigmát HABLARÉ, HABRÉ HABLADO, HABLARÍA, HABRÍA HABLADO ve španělštině

Jedná se o transpozici paradigmát HABLARÉ, HABRÉ HABLADO, HABLARÍA, HABRÍA HABLADO do funkce označovatele děje nejistého, domnělého, pravděpodobného apod. Ze Zavadilovy monografie *Kategorie modality ve španělštině* (1980, s. 91–92) přejímáme následující příklady pro ilustraci:

probabilitiv přítentu	La <u>conocerá</u> desde hace mucho. (=probablemente la conoce)
probabilitiv préterita	La <u>conocería</u> en aquellos tiempos. (=probablemente la conoció)
probabilitiv antepřítentu	La <u>habrá conocido</u> en España. (=probablemente la ha conocido)
probabilitiv antepréterita	La <u>habría conocido</u> ya antes. (=probablemente la había conocido)

Podle Bohumila Zavadila lze tedy probabilitiv považovat za skutečný modus, který má svou specifickou významovou stránku i své centrální výrazové prostředky, avšak který funguje pouze paraziticky na jiných slovesných formách.

Nueva gramática de la lengua española od RAE (2009, § 23.14h, 23.15j, 23.16r, 23.16w) označuje užití těchto paradigmát pojmy *futuro/condicional de conjetura*, *futuro/condicional epistémico*, popř. *futuro/condicional de probabilidad*. Tato označení vztahuje k užití paradigmát HABLARÉ, HABRÉ HABLADO, HABLARÍA a HABRÍA HABLADO v situacích, kdy mluvčí vyjadřuje domněnku parafrázovatelnou adverbium *probablemente*. Nepovažuje tedy, na rozdíl od Bohumila Zavadila, probabilitiv za svébytný slovesný způsob, nýbrž pouze za jakýsi významový odstín tvarů futura a kondicionálu.

Guillermo Rojo (1974, s. 90) formuluje teorii, ve které u slovesných paradigmát rozlišuje mezi významem přímým (šp. *valor recto*) a významem dislokovaným (šp. *valor dislocado*). Význam přímý orientuje děj vůči výchozímu bodu (šp. *origen*), kterým je okamžik promluvy. Tato orientace se následně dělí na děje, které nastaly před výchozím bodem (šp. *lo*

anterior), simultánně s ním (šp. *lo simultáneo*) a které časově následují po tomto výchozím bodě (šp. *lo posterior*). Významy dislokované pak nahrazují ty přímé a jako důsledek této tzv. temporální dislokace (šp. *dislocación temporal*) mohou u určitých paradigmat vznikat nové interpretace. Tímto způsobem chápou Guillermo Rojo a Alexandre Veiga (2000, s. 2914) epistémické interpretace, které se mohou vyskytovat u tvarů futura (paradigmata HABLARÉ a HABRÉ HABLADO) a kondicionálu (paradigmata HABLARÍA a HABRÍA HABLADO) a které se v důsledku tohoto procesu stávají polysémními. Dislokovaně tedy španělské paradigma HABLARÉ získává temporální význam paradigmatu HABLO, paradigma HABRÉ HABLADO temporální význam paradigmatu HE CANTADO, paradigma CANTARÍA temporální význam paradigmatu CANTÉ nebo CANTABA a paradigma HABRÍA CANTADO temporální význam paradigmatu HABÍA CANTADO, obohacené o modální význam probability.

Escandell-Vidall (2018) konstatuje, že konkrétně futurum bývá v jazycích obvykle polysémní, jelikož vyjadřuje děje non-faktuální, a proto zde existuje prostor pro vznik epistémických interpretací. Rozdíl mezi budoucím dějem a dějem domnělým podle Escandell-Vidall spočívá především v tom, že u futurálních dějů je non-faktuálnost způsobena vzdáleností časovou, zatímco u epistémických je zapříčiněna absencí přímého přístupu mluvčího k informaci o pravdivosti.

Je tedy patrné, že tato paradigmatická polysémie tvoří pevnou součást španělského verbálního systému. Naše chápání problematiky se bude v této práci držet koncepce Zavadilovy, tedy probabilitiv budeme považovat za slovesný modus, který pouze parazitně funguje na tvarech futura a kondicionálu a nedisponuje žádným vlastním paradigmatem.

2.2 Modální funkce paradigmat PARLARÉ, HAURÉ PARLAT, PARLARIA a HAURIA PARLAT v katalánštině

V této kapitole se zaměříme na situaci v současné katalánštině. Vzhledem k jejímu blízkému kontaktu se španělštinou zde lze očekávat podobné vývojové tendence. Vyložíme tedy, jak na problematiku probabilitivu nahlíží katalánské mluvnice.

Normativní příručka katalánštiny *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (2019) hovoří ve spojitosti s jednoduchým futurem (paradigma PARLARÉ) o tzv. *valor de probabilitat*, česky probabilitivní význam. Podle IEC (2019, s. 383–384) je takovéto užití jednoduchého futura nepřipustné a stejný významový odstín je nutné nahrazovat perifrázemi

deure + infinitiv a *poder* + infinitiv. Připouští však možnost ho užívat v dubitativních otázkách, vyjadřujících vnitřní nejistotu mluvčího: *No sé què voldrà*. IEC (2019, s. 382) dále mluví o otázkách s významem intenzifikačním, které jsou proneseny jako exklamace (tzv. *entonació exclamativa*), v jejichž kontextu je užití paradigmatu PARLARÉ možné: *Ara em sortiràs amb això?*

Ve spojitosti s tvary futura, jednoduchého i složeného (paradigmata PARLARÉ a HAURÉ PARLAT), IEC (2019, s. 384) dále hovoří o možnosti jeho užití v kontextech, kdy mluvčí vyjadřuje presupozici, především u sloves vnímání a poznávání. Tehdy může tvar futura alternovat s perifrází *deure* + infinitiv, nebo s adverbium: *El lector atent [ja haurà / ja deu haver / segurament ja ha] vist que és un poema ben difícil de classificar*.

Ve spojitosti s kondicionálem (paradigma PARLARIA) se IEC (2019, s. 384) omezuje pouze na konstatování nepřipustnosti jeho užití v probabilitivním významu a doporučuje jeho nahrazení perifrázemi *deure* + infinitiv a *poder* + infinitiv, popř. adverbii vyjadřujícími probabilitu.

Deskriptivní příručka *Gramàtica del català contemporani* (2008) sice připouští modální interpretace paradigmatu PARLARÉ, avšak v případě významu probability důrazně nedoporučuje užívat paradigma PARLARÉ v tomto kontextu. Navíc podotýká, že se jedná o poměrně novou tendenci, pravděpodobně podnícenou vlivem španělštiny, a doporučuje namísto toho užívat perifráze *deure* + infinitiv (Solà Cortassa, 2008, s. 2637)

Zmiňuje také, že u paradigmatu HAURÉ PARLAT je tendence k vyjadřování probability nejrozvinutější, nicméně ho považuje rovněž za nevhodné (Solà Cortassa, 2008, s. 2638).

Rovněž Bohumil Zavadil ve své *Mluvnici katalánštiny* (2020, s. 109) konstatuje, že v katalánštině morfologický modus probabilitiv neexistuje a je nutno ho nahrazovat perifrází se slovesem *deure*. Případné kopírování španělského probabilitivu do katalánštiny je pak podle Zavadila způsobeno právě interferencí španělštiny.

2.3 Závěr

Epistémickou či modální funkcí tvarů futura a kondicionálu tedy budeme v naší práci rozumět jejich užívání jako prostředku pro vyjadřování modálního významu probabilitivního.

Viděli jsme, že ve španělštině tato transpozice paradigmat tvoří součást slovesného systému a patří do kodifikované jazykové normy, ačkoliv se k ní různé koncepce a různí autoři staví odlišně. Naproti tomu v katalánštině se k tomuto jevu staví příručky odmítavě a považují

ho za vliv španělštiny, kterému je třeba předcházet, ačkoliv existují jisté konkrétnější kontexty, ve kterých je takovéto epistémické užití paradigmata futura a kondicionálu v souladu s normou.

3. Slovesné perifráze, perifráze modální

Obecná definice slovesné perifráze je obdobná ve španělské i v katalánské tradici. IEC (2019, s. 391), Solà Cortassa (2008, s. 2713), Gómez Torrego (2000, s. 3325) i RAE (2009, § 28.1a) definují slovesnou perifrázi jako syntaktickou strukturu složenou ze dvou sloves, přičemž jedno z nich je pomocné a druhé plnovýznamové. Tato dvě slovesa bývají často spojena pomocí předložky. Pomocné sloveso vnáší do struktury význam modální či aspektuální spolu s aktualizací kategoriemi osoby a času. Plnovýznamové sloveso pak nese samotný sémantický význam a bývá zpravidla v neurčitém slovesném tvaru, tj. infinitivu, gerundiu či participiu.

Mimo toto dělení, vycházející z konkrétního slovesného tvaru plnovýznamového slovesa, jsou perifráze děleny na modální a aspektuální (IEC, 2019, s. 391) či temporálně-aspektuální (RAE, 2009, § 28.2a).

Modální perifráze jsou takové, které fungují jako prostředníci pro sdělování modálních významů, jako jsou podle RAE (2009, § 28.2a) např. schopnost, možnost, nutnost, povinnost či právě námi zkoumaná probabilita. Velmi často mohou mít jednotlivé perifráze více možných interpretací v závislosti na kontextu. RAE (2009, § 28.6b) mezi perifráze, které připouštějí probabilitivní interpretaci, řadí konstrukce *deber (de) + infinitiv*, *tener que + infinitiv*, *poder + infinitiv* a *haber de + infinitiv*. Naproti tomu v katalánštině podle IEC (2019, s. 391) mohou být interpretovány epistémicky perifráze *deure + infinitiv*, *poder + infinitiv* a *haver de + infinitiv*. Nyní se zaměříme na jednotlivé perifráze a popíšeme konkrétněji jejich funkce a význam.

3.1 Španělské perifráze s epistémickou interpretací

3.1.1 *Deber (de) + infinitiv*

RAE (2009, § 28.6i) poměrně striktně odděluje perifráze *deber + infinitiv* a *deber de + infinitiv*, přičemž definuje konstrukci *deber + infinitiv* jako kořenovou (šp. *modal radical*), tudíž vyjadřující nutnost, povinnost; a konstrukci *deber de + infinitiv* jako epistémickou: *El perro debía de querer mucho a Bernardino, porque siempre le seguía saltando y moviendo su rabito blanco* (RAE, 2009, § 28.6i). Poukazuje však na skutečnosti, že v současné španělštině dochází často ke stírání těchto rozdílů. Jako častější uvádí užívání perifráze *deber + infinitiv* s interpretací epistémickou, které je hojně rozšířené v psaných textech prakticky bez ohledu na konkrétní variantu španělštiny: *Ahí debe haber hasta culebras* (RAE, 2009, § 28.6j). Nutno podotknout, že podle RAE (2009, § 28.6k) existuje i tendence, zejména v americké variantě španělštiny, k užívání perifráze *deber de + infinitiv* s interpretací kořenovou. Královská

akademie tedy, vzhledem k jejímu rozšíření, nepovažuje užívání perifráze *deber* + infinitiv s interpretací epistémickou za nesprávné, avšak pro vyjádření povinnosti doporučuje užívat variantu bez předložky *de*.

Gili Gaya (1980, s. 113) obdobně mluví o velmi častém zaměňování těchto dvou perifrází, přičemž poukazuje na skutečnost, že tento jev máme doložený již ze starší literatury.

Gómez Torrego (2000, s. 3348) dále označuje užívání perifráze *deber de* + infinitiv s obligačním významem za hyperkorekci. Ve své epistémické interpretaci pak vyjadřuje vlastně vnější povinnost: Ačkoliv mluvčí má určité podklady k tomu si myslet, že určitý děj je skutečný, nejsou tyto důkazy zcela přesvědčivé. V tomto ohledu staví perifrázi *deber (de)* + infinitiv do kontrastu s perifrází *poder* + infinitiv, která vyjadřuje pouze možnost.

3.1.2 *Tener que* + infinitiv

Podobně jako u předchozí konstrukce, perifráze *tener que* + infinitiv připouští dvě interpretace: kořenovou a epistémickou.

Hlavní rozdíl oproti konstrukci *deber (de)* + infinitiv v epistémické interpretaci spočívá podle RAE (2009, § 28.6n) i Gómez Torrego (2000, s. 3353) ve větší míře přesvědčení o pravdivosti děje, ačkoliv Gómez Torrego poukazuje na fakt, že poměrně často může docházet k neutralizaci rozdílu mezi těmito konstrukcemi: *Tiene que ser emocionante* (RAE, 2009, § 28.6n).

3.1.3 *Poder* + infinitiv

Jak již bylo naznačeno v podkapitole 2.1.1., tato perifráze vyjadřuje především možnost a schopnost. Ve své striktně epistémické funkci vyjadřuje domněnku (šp. *conjetura*), která může být parafrázována semilexikalizovaným výrazem *puede (ser) que*. Větu *En el mundo puede haber varios millones de minas terrestres sin detectar* lze tedy parafrázovat jako *Puede que en el mundo haya varios millones...* (RAE, 2009, § 28.6w)

3.1.4 *Haber de* + infinitiv

Odložíme-li opět stranou kořenové interpretace této konstrukce, epistémické *haber de* + infinitiv vyjadřuje pravděpodobný děj, parafrázovatelný adverbii typu *probablemente* a *seguramente*: *Un trabajador de esa empresa ha de ganar unos mil dólares (= seguramente es esa la cantidad que gana)* (RAE, 2009, § 28.6ñ). RAE (2009, § 28.6q) dále jako největší rozdíl

oproti ostatním slovesným konstrukcím s epistémickou interpretací vyzdvihuje fakt, že se vyskytuje především v psaném jazyce.

Ze syntaktického hlediska se tato konstrukce nemůže stát součástí jiné modální perifráze, na rozdíl např. od *tener que* + infinitiv, a to bez ohledu na její interpretaci v daném kontextu: *Debió de [tener que / *haber de] irse* (RAE, 2009, § 28.6ñ).

3.2 Katalánské perifráze s epistémickou interpretací

3.2.1 *Deure* + infinitiv

Carme Picallo (1990) je toho názoru, že v současné katalánštině je tato perifráze výhradně epistémická. Autoři jako Andreu Sentí a Bert Cornillie (2016) podotýkají, že z původní perifráze, vyjadřující výhradně povinnost, se v dokladech od 16. století do současnosti projevovala postupně sílící tendence k užívání *deure* v epistémickém významu na úkor deontického. V dnešní katalánštině je tento proces téměř završen a význam této perifráze je dnes prakticky výhradně epistémický.

Normativní příručky (IEC, 2019, s. 392) s tímto v zásadě souhlasí, avšak připouštějí možnost deontické interpretace ve valencijské variantě, zpravidla pokud jde o morální povinnost: *Els fills han d'obeir els pares*.

IEC (2009, § s. 393) hovoří ve spojitosti s konstrukcí *deure* + infinitiv především o významu probabilitivním (kat. *valor de probabilitat*), tzn. vyjadřuje děje, u kterých mluvčí sice předpokládá, ale není si jist skutečným stavem.

Dále důrazně varuje před nenormativním tvarem **deure de* + infinitiv a rovněž před kalkem ze španělštiny v podobě konstrukce **tenir que* + infinitiv.

Oproti tomu *Gramàtica del català contemporani* (2008, s. 2713) připouští možnost užívání tvarů *deure de* + infinitiv s deontickou interpretací v některých dialektech, především ve valencijské oblasti, přičemž označuje v těchto dialektech variantu s předložkou *de* za běžnější: *Això ho devies de fer tu*.

3.2.2 *Poder* + infinitiv

Solà Cortassa (2008, s. 2714) uvádí jako možné interpretace deontickou a epistémickou. Epistémická zde, podobně jako ve španělštině, spočívá v možnosti (kat. *possibilitat*), že je děj skutečný: *Pot haver-te caigut de la butxaca*. Stejným způsobem se k problematice staví i normativní příručky (IEC, 2019, s. 392).

3.2.3 *Haver de* + infinitiv

Jako dva hlavní významy uvádí Solà Cortassa (2008, s. 2714) povinnost (kat. *obligació*) a nutnost (kat. *necessitat*). Jde však o nutnost vnější, danou různou mírou přesvědčení mluvčího o reálnosti děje: *Ha de ser veritat*.

Naopak IEC (2019, s. 392) mluví ve spojitosti s epistémickým *haver de* o tzv. logickém následku (kat. *conseqüència lògica*), jinými slovy, epistémické *haver de* vyjadřuje logický úsudek vyvozený na základě předchozího pozorování.

3.2.4 *Tenir de* + infinitiv

Pro úplnost uvádíme i tuto perifrázi, kterou gramatiky (Solà Cortassa, 2008, s. 2715) popisují jako v teoretické rovině zcela synonymní k perifrázi *haver de* + infinitiv, a tudíž teoreticky připouštějící epistémickou interpretaci. Nutno však podotknout, že se jedná o konstrukci, která již netvoří součást současné katalánštiny a která naprosto ztratila vitalitu. Gramatikami je obecně vzato odmítána jako zastaralá (Solà Cortassa, 2008 s. 2715; IEC, 2019, s. 392).

3.3 Epistémické *must* v angličtině

Vzhledem ke skutečnosti, že v korpusové analýze budeme za účelem získání co největšího množství dat pracovat s anglickými originály a jejich katalánskými a španělskými překlady, musíme se alespoň okrajově zmínit o anglickém modálním slovese *must* ve své epistémické interpretaci.

Epistémické *must* podle Duškové (1994, s. 195) vyjadřuje vysokou míru pravděpodobnosti děje. Jako další prostředky pro vyjadřování epistémické modalit uvádí příslovce, popř. slovesnou konstrukci *have to*.

Dále se podle Duškové (1994, s. 195) epistémické *must* může vyskytnout v otázce: *What must he think?* Minulost se vyjadřuje skrze minulý infinitiv: *I must have had it!* V případě negace používá angličtina slovesného tvaru *can't*: *It can't be so late*.

3.4 Závěry ke slovesným perifrázím

V předchozích kapitolách jsme představili španělské a katalánské perifráze, které lze interpretovat epistémicky. Co do počtu je zřejmé, že španělština disponuje oproti katalánštině jednou perifrází navíc, a to sice *tener que* + infinitiv, jelikož katalánská perifráze *tenir de* + infinitiv je gramatikami odmítána jako archaismus a *tenir que* + infinitiv jako hispanismus.

Některé katalánské perifráze jsou oproti svým španělským protějškům poněkud více vymezené normou, a to jak významově, tak strukturálně. Jako příklad nám mohou posloužit španělské *deber (de)* + infinitiv a katalánské *deure* + infinitiv, kdy španělská norma umožňuje obě interpretace (epistémickou i deontickou), a při interpretaci epistémické dokonce možnost varianty bez předložky i s ní, zatímco katalánská norma umožňuje prakticky jen epistémickou interpretaci a pouze bezpředložkovou variantu.

Zbylé dvě dvojice systémových protějšků (*poder a poder, haber de a haver de*) však lze považovat v epistémické interpretaci za prakticky synonymní.

4. Korpusová analýza – Překlad španělského MV probabilitivního do katalánštiny

Naším cílem je porovnat systémové prostředky, kterými disponuje španělština a katalánština pro vyjadřování probability a ověřit, do jaké míry si tyto jazyky v tomto ohledu odpovídají a v čem se naopak liší. Okrajově nás bude také zajímat, zdali v této oblasti vyzorujeme vliv španělštiny na katalánštinu. Za účelem analýzy použijeme korpus InterCorp (verze 13), ve kterém jsme vytvořili vlastní paralelní subkorpus tvořený španělskými originály se zarovnanými překlady do katalánštiny. Celý subkorpus je tvořen španělsky psanými beletristickými texty. Celková velikost subkorpusu je 737 686 pozic.

V této kapitole se budeme zabývat překlady španělského MV probabilitivního do katalánštiny. Konkrétně budeme zkoumat paradigmatu HABLARÉ a HABRÉ HABLADO s probabilitivním významem.

Naším cílem je zjistit, do jaké míry se zde při překladu užívá katalánské perifráze *deure* + infinitiv, která je často uváděna jako protiklad ke tvarům španělského probabilitivu (srov. IEC, 2019 a Zavadil, 2020) a jaké jiné možnosti překladu probabilitivního HABLARÉ a HABRÉ HABLADO do katalánštiny existují. Vycházíme z předpokladu, že v literárních textech nebude docházet k větším odchylkám od normy.

4.1 Paradigma HABLARÉ

Naše první analýza zkoumá překlady probabilitivního užití paradigmatu HABLARÉ ve španělsky psaných literárních textech do katalánštiny. V korpusu tedy hledáme pouze tvary španělského paradigmatu HABLARÉ. Dotaz v jazyce CQL vypadá následovně: `[word="*.ré|.rás|.rá |.remos|.réis|.rán "&tag="V.*"]`. Manuální analýzou z 1965 výskytů jsme vytřídili 76 případů užití paradigmatu HABLARÉ, které je možné interpretovat jako probabilitivní a dospěli jsme k následující typologii:

Způsob překladu probabilitivu	Počet výskytů	Podtypy (počet výskytů)
Slovesnou perifrází	38 (50 %)	<i>Deure</i> + infinitiv (37), <i>poder</i> + infinitiv (1)
Probabilitivní význam nepřeložen	20 (26 %)	Indikativ vyjma paradigmatu PARLARÉ
Morfologicky	12 (16 %)	Paradigma PARLARÉ
Lexikálně	4 (5 %)	<i>Potser</i> + indikativ

Slovesnou konstrukcí	2 (3 %)	<i>No em diràs que</i>
----------------------	---------	------------------------

Tabulka 1: Překladové protějšky probabilitivního užití paradigmatu HABLARÉ v katalánštině

Jak je zřejmé, v analýze dominuje překlad normativní perifrází *deure* + infinitiv. Uvádíme jeden příklad:

(1) A saber dónde andará: estará muerto, o en un asilo, o en casa de su hija.

Vés a saber on para: deu estar mort o en un asil o a casa de la seva filla.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Javier Cercas, *Soldados de Salamina (Soldats de Salamina)*, překlad Ponç Puigdevall.

Perifráze *deure* + infinitiv se vyskytuje jak v oznamovacích větách (viz příklad (1)), tak i v otázkách dubitativního charakteru, jako je případ příkladu (2):

(2) «¿Me seguirá queriendo o se le habrá pasado y por eso no viene?»

“Encara em deu estimar o bé ja li ha passat la dèria i per això no ve?”

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Javier Moro, *Pasión India (Passió Índia)*, překlad Roger Terrades.

Druhá slovesná perifráze, která se však mezi výsledky nachází jen v jednom výskytu, je perifráze *poder* + infinitiv:

(3) «¿A quién se le ocurrirá tocar a semejantes horas?», se pregunta desperezándose.

“A qui se li pot acudir tocar a aquestes hores?”, es pregunta tot desemperesint-se.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Javier Moro, *Pasión India (Passió Índia)*, překlad Roger Terrades.

Druhou kategorií jsou překlady španělského probabilitivu pouhým indikativem, kde se zpravidla ztrácí nebo alespoň oslabuje významový odstín MV potenciálního probabilitivního. V příkladu (4) je zachován pouze MV potenciální prostřednictvím slovesa *saber* v záporu.

(4) No sé si será verdad.

No sé si és veritat.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Javier Cercas, *Soldados de Salamina (Soldats de Salamina)*, překlad Ponç Puigdevall.

V příkladu (5) však sloveso v překladu vyjadřuje MV reálný, a tudíž se původní MV naprosto ztrácí:

(5) Bastará decir que nos dio tiempo a pedir otra ronda de güisqui...

N'hi ha prou dient que vam tenir temps de demanar una altra ronda de uisqui...

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

Třetím nejčastějším způsobem překladu paradigmatu HABLARÉ do katalánštiny je překlad paradigmatem PARLARÉ. Navzdory tomu, že jsme pracovali s beletristickými texty, a tudíž bychom očekávali užívání normativních konstrukcí, přesto se zde vyskytují překlady kopírující španělský MV probabilitivní, který je mluvnicemi označován za nevhodný (srov. kapitolu 2.2).

IEC (2019) nicméně uvádí, že je možné paradigma PARLARÉ používat v tázacích větách dubitativního charakteru, vyjadřujících vnitřní pochybnost ze strany mluvčího (*No sé què voldrà.*). Tato tázací věta není přímo apelová a přímo nevybízí posluchače k odpovědi (srov. kapitolu 2.2). Níže uvádíme příklad (6) z naší analýzy:

(6) No sé qué opinará usted, pero a mí me parece que un país civilizado es aquel en que uno no tiene necesidad de perder el tiempo con la política.

No sé què n'opinarà vostè, però a mi em sembla que un país civilitzat és aquell en què no cal perdre el temps en política.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Javier Cercas, *Soldados de Salamina (Soldats de Salamina)*, překlad Ponç Puigdevall.

Jak bylo uvedeno v kapitole 2.2, podle IEC (2019, s. 384) je nepřípustné použít PARLARÉ v oznamovacích větách, které jsou parafrázovatelné příslovcem *potser* s indikativem. Jednalo by se totiž o kopírování španělského MV probabilitivního, který v katalánštině morfologicky vyjádřit nelze (srov. Zavadil, 2020, s. 109). Z analýzy níže uvádíme příklady (7) a (8):

(7) Comprenderás que para soltar lastre mejor contrataría a una psicóloga progre.

Comprendràs que per deixar anar llast més aviat contractaria una psicòloga progre.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

- (8) No lo sé, pero si pertenece a alguna organización tendrá alguna dirección de contacto, tiene que ir a algún sitio.

No ho sé, però si pertany a alguna organització tindrà una adreça o altra de contacte, ha d'anar a algun lloc.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Julia Navarro, *La Hermandad de la Sábana Santa (La Germandat del Sant Sudari)*, překlad Carles Urritz.

Je pozoruhodné, že vliv španělštiny na katalánštinu je pozorovatelný i v literárních textech a nabízí se otázka, zdali se může jednat o stylizaci postav a jejich promluv tak, aby odpovídaly hovorové řeči, nebo zdali se nejedná o vliv španělštiny nebo popřípadě zdali nejde o přirozený vývoj jazyka.

Třetím nejčastějším způsobem překladu ve výsledcích analýzy je zachování probabilitivního významu prostřednictvím příslovce *potser*. Podle IEC (2019, s. 377–378) je toto příslovce v katalánštině kompatibilní pouze s indikativem a přímo doporučuje se subjunktivu ve spojení s tímto příslovcem vyvarovat. Mezi výsledky se neobjevuje ve volbě slovesného způsobu po tomto adverbiu žádná odchylka od normy. Z výsledků vybíráme příklad (9):

- (9) ¿Tendrá razón Kipling cuando dice «orienté es oriente, occidente es occidente y los dos nunca se encontrarán»?

Potser té raó Kipling quan diu "Orient és Orient, Occident és Occident, i tots dos no es trobaran mai"?

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Javier Moro, *Pasión India (Passió Índia)*, překlad Roger Terrades.

Poslední možností překladu, která se ve výsledcích analýzy vyskytuje, je překlad pomocí slovesné konstrukce *no em diràs que*. Tato konstrukce se vyskytuje v obou případech tehdy, pokud v originále máme v probabilitivu skrytou snahu mluvčího ujistit se o pravdivosti/nepravdivosti určité informace. Jak jsme již uvedli v kapitole 2.2, IEC (2019, s. 382) uvádí jako možné užití PARLARÉ v otázkách s významem intenzifikačním, které jsou proneseny jako exklamace (*entonació exclamativa*).

- (10) -¿No irás a decirme que has ido y vuelto de Bilbao sólo para pedirle el teléfono a tu hermano?
-No em diràs que has anat i tornat de Bilbao només per demanar-li el telèfon al teu germà?

ÚČNK, InterCorp, cit. 8. 3. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

4.2 Paradigma HABRÉ HABLADO

Naše druhá analýza se bude zabývat překladem paradigmatu HABRÉ HABLADO s probabilitivním významem do katalánštiny. Mimo sestavení typologie překladů budeme také pozorovat, do jaké míry se liší způsob překladu tohoto paradigmatu a paradigmatu HABLARÉ. V rámci této analýzy použijeme již setříděné výsledky z předchozí analýzy, jelikož jsme pomocí námi použitého dotazu vyhledali i všechny výskyty paradigmatu HABRÉ HABLADO, které jsme v minulé analýze vyřadili. Manuální analýzou jsme získali 29 výskytů paradigmatu HABRÉ HABLADO, která můžeme interpretovat jako probabilitivní, a dospěli jsme k obdobné typologii katalánských protějšků:

Způsob překladu	Počet výskytů	Podtypy (počet výskytů)
Slovesnou perifrází	17 (59 %)	<i>Deure</i> + infinitiv složený
Probabilitivní význam nepřeložen	8 (28 %)	Indikativ vyjma paradigmatu HAURÉ PARLAT
Morfologicky	2 (7 %)	Paradigma HAURÉ PARLAT
Lexikálně	1 (3 %)	<i>Potser</i> + indikativ
Slovesnou konstrukcí	1 (3 %)	<i>Suposar que</i> + indikativ

Tabulka 2: Překladové protějšky probabilitivního užití paradigmatu HABRÉ HABLADO v katalánštině

Opět můžeme pozorovat perifrází *deure* + infinitiv jako dominantní způsob překladu. Níže uvádíme příklad z analýzy:

(11) Debéis de estar cansados, habrá sido un día duro para vosotros.

Deveu estar cansats, deu haver estat un dia dur per vosaltres.

ÚČNK, InterCorp, cit. 18. 4. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

Největší odlišnost od předchozí analýzy spočívá v tom, že je zde nižší výskyt překladu nenormativním užitím katalánského paradigmatu HAURÉ PARLAT v probabilitivním významu. Je však nutno dodat, že výsledky mohou být ovlivněny nízkým počtem výskytů.

Z pouhých dvou výskytů tohoto způsobu překladu, které jsme analýzou získali, uvádíme nejprve příklad (12):

- (12) Aunque imagino que habrá sido para usted un inconveniente más que una ventaja, precisamente porque nunca la ha utilizado en su provecho.

Encara que m'imagino que la seva bellesa haurà estat per a vostè més un inconvenient que no pas un avantatge, precisament perquè mai no l'ha utilitzada en profit seu.

ÚČNK, InterCorp, cit. 23. 4. 2021. Julia Navarro, *La Hermandad de la Sábana Santa (La Germandat del Sant Sudari)*, překlad Carles Urritz.

Dále uvádíme jako příklad (13) druhý výskyt, ve kterém se jedná o probabilitivní užití s dubitativním významem. Nutno podotknout, že IEC (2019) ani IEC (2016) se k tomuto užití paradigmatu HAURÉ PARLAT přímo nevyjadřují, na rozdíl od paradigmatu PARLARÉ. Je tedy obtížné tvrdit, zdali se stanovisko normativních příruček k dubitativnímu užití PARLARÉ dá vztáhnout analogicky také na paradigma HAURÉ PARLAT.

- (13) ¿Habrá aprendido Rahul a no dejarse llevar por el sentido del destino?

Haurà après Rahul a no deixar-se portar pel sentit del destí?

ÚČNK, InterCorp, cit. 23. 4. 2021. Javier Moro, *El sari rojo (El sari vermell)*, překlad Roger Terrades.

4.3 Závěr ke katalánským protějškům HABLARÉ a HABRÉ HABLADO

Analýzy potvrdily hypotézu, že nejčastějším překladovým protějškem španělského HABLARÉ a HABRÉ HABLADO s probabilitivním významem je perifráze *deure* + infinitiv. Je tomu tak v souladu s normou, jelikož tato perifráze je často popisována jako protějšek dislokovaného užití těchto španělských paradigmat (srov. IEC, 2019, s. 384 a Zavadil, 2020, s. 109).

Mezi další čteně zastoupené způsoby překladu patří v obou analýzách naprosté vynechání významového odstínu probability a její nahrazení MV reálným, v některých případech zesíleným příslovci *potser*.

V případě překladu španělského paradigmatu HABLARÉ a HABRÉ HABLADO pomocí katalánských paradigmat PARLARÉ a HAURÉ PARLAT, který je v obou případech třetím nejčastějším způsobem překladu, je nutné rozlišovat jejich užití ve větách dubitativních (příklad 6) a v otázkách vyřčených s exklamační intonací (příklad 10), která jsou v souladu se

současnou normou, ale pouze u paradigmatu PARLARÉ, jelikož k paradigmatu HAURÉ PARLAT se normativní příručky přímo nevyjadřují.

Probabilitivní užití těchto katalánských paradigmat, která jsou hodnocena normativními mluvnicemi jako nepřipustná (srov. IEC, 2019), se zde však vyskytují i navzdory tomu, že se jedná o beletristické texty. Pozoruhodný je také fakt, že tato nenormativní užití jsou výrazně častější u překladu paradigmata HABLARÉ než u překladu paradigmata HABRÉ HABLADO.

5. Překladové protějšky katalánské perifráze *deure* + infinitiv ve španělštině

V následující kapitole se budeme zabývat španělskými překladovými protějšky katalánské perifráze *deure* + infinitiv a ověříme, do jaké míry významově odpovídá španělským modálním perifrázím *deber* + infinitiv a *deber de* + infinitiv, popř. jaké jiné překladové protějšky tato katalánská perifráze má.

Očekáváme také vysoký výskyt slovesných paradigmat HABLARÉ, HABRÉ HABLADO, HABLARÍA a HABRÍA HABLADO s probabilitivním významem mezi španělskými originály katalánských překladů, jelikož katalánština není schopna morfologicky vyjádřit MV probabilitivní a v předchozích kapitolách jsme ukázali, že španělský probabilitiv je překládán nejčastěji právě perifrází *deure* + infinitiv.

Nutno zde také podotknout, že v rámci této analýzy jsme se rozhodli neodlišovat od sebe španělské perifráze *deber* + infinitiv a *deber de* + infinitiv, jelikož data z korpusu neprokázala, že by mezi nimi byl významový rozdíl relevantní pro naše zkoumání. Jak již bylo uvedeno v kapitole 3.1.1, na skutečnost, že u těchto perifrází dochází k časté záměně, poukazuje například Gili Gaya (1980; s. 113).

Z celkového počtu 99 výskytů jsme manuálně vyřadili 3 případy šumů, ve kterých se nejednalo o námi hledanou slovesnou perifrázi. Po následné analýze výsledků a jejich španělských originálů jsme dospěli k následující typologii:

Španělský originál	Počet výskytů (procenta)	Podtypy (počet výskytů)
Slovesná perifráze	66 (69 %)	<i>Deber (de)</i> (64), <i>tener que</i> (1), <i>poder</i> (1)
Probabilitiv	27 (29 %)	HABLARÉ (18), HABRÉ HABLADO (1), HABLARÍA (8)
Lexikální	1 (1 %)	<i>Probablemente</i> + subjektiv
Jiné	1 (1 %)	-

Tabulka 3: Překladové protějšky katalánské perifráze *deure* + infinitiv ve španělštině

Jak je z výsledků zřejmé, katalánská perifráze *deure* + infinitiv odpovídá do značné míry španělské perifrázi *deber (de)* + infinitiv. Nyní se zaměříme na rozdíly v užití těchto perifrází v obou jazycích na základě výsledků korpusové analýzy.

Zcela nejčastější situací je ta, kdy katalánské *deure* + infinitiv bylo přeloženo ze španělské perifráze *deber (de)* + infinitiv v oznamovací větě, kde v obou případech tato perifráze nese významový odstín probabilitivnosti. Níže pro ilustraci uvádíme příklad:

- (14) La última vez ha sido esta mañana, debe de hacer tres o cuatro horas, he perdido un poco la noción del tiempo dormitando.

L'última vegada ha sigut aquest matí, deu fer tres o quatre hores, he perdut una mica la noció del temps dormisquejant.

ÚČNK, InterCorp, cit. 25. 6. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

Španělská perifráze *deber (de)* + infinitiv nebyla ve výsledcích naší analýzy použita ani jednou v otázce s dubitativním významem, zatímco katalánské *deure* + infinitiv se vyskytuje v tomto typu vět hned několikrát, přičemž se zpravidla jedná o překlad španělského probabilitivu s dubitativním významem. Níže uvádíme příklad:

- (15) «¿Qué tendrá para que se hable tanto de ella?»

"Què deu tenir, perquè se'n parli tant?"

ÚČNK, InterCorp, cit. 25. 6. 2021. Javier Moro, *Pasión India (Passió Índia)*, překlad Roger Terrades.

Můžeme tedy konstatovat, že katalánská perifráze *deure* + infinitiv může být užitá s významem nejen čistě probabilitivním, nýbrž také dubitativním, čímž se odlišuje od španělské perifráze *deber (de)* + infinitiv, která podle dat získaných z korpusu tohoto významového odstínu nenabývá.

MV probabilitivní vyjádřený pomocí paradigmát HABLARÉ, HABRÉ HABLADO, HABLARÍA a HABRÍA HABLADO se zde, narozdíl od předchozích analýz, vyskytuje až jako druhý nejčastější překladový protějšek. Na rozdíl od předchozí kategorie zde však můžeme nalézt i dubitativní otázky, jako například:

- (16) «¿Tendrá miedo a sentirse abandonado?», se pregunta inocentemente.

"Deu tenir por de sentir-se abandonat?", es demana innocentment.

ÚČNK, InterCorp, cit. 25. 6. 2021. Javier Moro, *Pasión India (Passió Índia)*, překlad Roger Terrades.

Pozoruhodný je jeden způsob překladu, který nezapadal do žádné z námi stanovených kategorií. Níže ho uvádíme:

- (17) Andaba por los treinta años, pero muy bien escondidos, pues tenía una cintura angosta de novillero, los ojos dorados, y la piel cocinada a fuego lento por el salitre.

Devia ranejar als trenta anys, prou ben amagats, puix que tenia la cintura estreta com la d'un torero de jònecs, els ulls daurats i la pell cuita a foc lent pel salnitre.

ÚČNK, InterCorp, cit. 25. 6. 2021. Gabriel García Márquez, *Crónica de una muerte anunciada* (*Crònica d'una mort anunciada*), překlad Avel·lí Artís-Gener.

Španělský originál zde obsahuje sloveso *andar* v kombinaci s předložkou *por*, které podle slovníku DLE v tomto kontextu může mít význam „econtrarse en un punto exacto o aproximado de años“ (RAE, 2020), tudíž zde má určitý probabilitivní význam.

Na druhé straně katalánský překlad obsahuje námi hledanou perifrázi *deure* + infinitiv, která je zde ještě zesílena lexikálním slovesem *ranejar*, jehož definice v internetové verzi normativního slovníku DIEC2 je „faltar poc per a atènyer un nivell, una edat, etc.“ (IEC, 2019).

V souladu s těmito informacemi zde tedy můžeme vidět určité zesílení probabilitivního významu v katalánském překladu. Nutno však podotknout, že v naší analýze se jedná o ojedinělý případ.

5.1 Závěr ke španělským protějškům perifráze *deure* + infinitiv

Analýza potvrdila, že katalánská perifráze *deure* + infinitiv do veliké míry odpovídá španělské perifrázi *deber* (*de*) + infinitiv. Data z korpusu ovšem napovídají tomu, že španělská perifráze *deber* (*de*) + infinitiv s významem probabilitivním je užívána méně často než je tomu u katalánské perifráze *deure* + infinitiv. Pravděpodobným důvodem je skutečnost, že španělština disponuje morfologickými prostředky pro vyjádření MV probabilitivního, zatímco katalánština nikoliv. Této skutečnosti přispívá i fakt, že španělské *deber* (*de*) + infinitiv se nevyskytuje v dubitativních otázkách, zatímco katalánské *deure* + infinitiv se zde vyskytuje běžně, tudíž má opět širší užití.

6. Překladové protějšky španělských perifrází *deber de + infinitiv* a *deber + infinitiv* v katalánštině

V následující analýze se zaměříme na překladové protějšky španělských perifrází *deber de + infinitiv* a *deber + infinitiv* v katalánštině. Naším cílem je, obdobně jako u přechozí kapitoly, ověřit, do jaké míry si systémově odpovídají s katalánskou perifrází *deure + infinitiv*, popř. s jinými způsoby vyjádření probability.

Navzdory tomu, že předchozí analýza ukázala, že mezi perifrázemi *deber de + infinitiv* a *deber + infinitiv* není zřetelný významový rozdíl, rozhodli jsme se je v rámci této analýzy od sebe odlišovat, jelikož se jedná o analýzu zaměřenou přímo na tyto dvě perifráze. Nebudeme se již však dále zabývat rozdílem mezi nimi.

Do našeho subkorpusu jsme zadali následující dotaz: `[lemma="deber"][word="de"]? [tag="VLinf"]`. Z celkového počtu 288 výskytů jsme ručně vyřídili šumy. Zpravidla se jednalo o odstranění výskytů perifráze *deber + infinitiv* s deontickým významem. Rovněž jsme odstranili výskyty perifráze *deber de + infinitiv* s deontickým významem, které nejsou normativní a nejsou předmětem naší analýzy. Navíc by vzhledem k obecně nízkému počtu výskytů mohly zkreslit výsledky analýzy, jelikož všechny tyto nenormativní konstrukce se vyskytují u jediného autora (Javier Cercas, *Soldados de Salamina (Soldats de Salamina)*, překlad Ponç Puigdevall). Konečný počet výsledků byl 69, které jsme rozdělili na základě původní perifráze a přeložené konstrukce.

Původní	Přeložená	<i>Deure</i>	<i>Haver de</i>	<i>Deure de</i>	Jiné
<i>Deber de</i> (38)		31	4	2	1
<i>Deber</i> (21)		15	3	0	3

Tabulka 4: Překladové protějšky perifrází *deber + infinitiv* a *deber de + infinitiv* v katalánštině

Jak je patrné z Tabulky 4, většina překladů v korpusu je provedena prostřednictvím perifráze *deure + infinitiv*, a to vzhledem k oběma španělským perifrázím ve stejném poměru. Níže uvádíme pro ilustraci příklad pro každou ze španělských perifrází.

Deber + infinitiv* → *deure + infinitiv

(18) Debió pensar que eso era un elogio.

Es devia pensar que això era un elogi.

ÚČNK, InterCorp, cit. 7.11. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

Deber de + infinitiv* → *deure + infinitiv

(19) El señor Didier debía de tener unos sesenta años.

El senyor Didier devia tenir uns seixanta anys.

ÚČNK, InterCorp, cit. 7.11. 2021. Julia Navarro, *La Hermandad de la Sábana Santa (La Germandat del Sant Sudari)*, překlad Carles Urritz.

Poměrně zajímavou tendencí mezi výsledky je záměna minulého času jednoduchého při překladu mezi perifrázemi za indikativ imperfekta. Při překladu perifráze *deber de + infinitiv* perifrází *deure + infinitiv* je minulý čas jednoduchý zachován ve 2 z 8 případů, ve zbylých 6 je nahrazen indikativem imperfekta. Níže uvádíme jeden příklad této náhrady.

(20) Los monarcas europeos debieron de pensar lo mismo porque también ellos se rodeaban de bellezas, a veces cultas e inteligentes, a las que cubrían de títulos y honores.

Els monarques europeus devien pensar el mateix, perquè també ells s'envoltaven de bel·leses, a vegades cultes i intel·ligents, les quals cobrien de títols i honors.

ÚČNK, InterCorp, cit. 7.11. 2021. Javier Moro, *El sari rojo (El sari vermell)*, překlad Roger Terrades.

Pro úplnost rovněž uvádíme jeden ze dvou případů, kde byl slovesný tvar v perifrází zachován.

(21) Ese traspié debió de influenciar en la decisión del rajá de separar a Anita de sus padres lo antes posible.

Aquesta ensopegada degué influir en la decisió del rajà de separar Anita dels seus pares com més aviat millor.

ÚČNK, InterCorp, cit. 7.11. 2021. Javier Moro, *El sari rojo (El sari vermell)*, překlad Roger Terrades.

Naopak u perifráze *deber + infinitiv* v minulém čase jednoduchém se z 12 případů překladu perifrází *deure + infinitiv* nezachovává slovesný čas ani jednou a je ve všech případech nahrazen imperfektem. Opět uvádíme příklad z našeho korpusu.

(22) Debí llegar al portal de Lady First unos pocos minutos antes de las diez.

Devia arribar al portal de Lady First uns minuts abans de les deu.

ÚČNK, InterCorp, cit. 7.11. 2021. Pablo Tusset, *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán (El millor que li pot passar a un croissant)*, překlad Marta Pera.

V datech z kapitoly 6 jsme narazili na obdobnou tendenci. Ze 45 výskytů užití modální konstrukce *deure* + infinitiv v imperfektu se ve 26 případech jedná o překlad španělského originálu, ve kterém perifráze *deber* + infinitiv nebo *deber de* + infinitiv má tvar minulého času jednoduchého.

Podle dat z korpusu bychom tedy mohli konstatovat, že existuje tendence používat katalánskou perifrázi *deure* + infinitiv převážně v imperfektu, a ačkoliv se tato perifráze vyskytuje i v jednoduchém minulém čase, jedná se o výskyty ojedinělé, pravděpodobně dané knižní povahou tohoto slovesného tvaru v katalánštině (viz IEC, 2019, s. 380) a typem textů obsažených v námi používaném korpusu. Lze tedy předpokládat, že v jiném typu textu nebo ve spontánním mluveném projevu by tyto výskyty byly ještě vzácnější.

V korpusu jsme dále nenalezli při překladu tvarů minulého času jednoduchého u perifrází *deber* + infinitiv a *deber de* + infinitiv žádný případ překladu perifrází *deure* + infinitiv v minulém čase perifrastickém (např. *va deure tenir*), který v současné katalánštině systémově odpovídá španělskému minulému času jednoduchému.

Dalším překladovým protějškem je perifráze *haver de* + infinitiv. Ta podle gramatik může v katalánštině nabývat probabilitivního významu, avšak jejím primárním významem bývá význam oblihační (IEC, 2019, s. 392; Solà Cortassa, 2002, s. 2714). Jako příklad uvádíme dva výskyty, jeden pro každou španělskou perifrázi.

***Deber de* + infinitiv → *haver de* + infinitiv**

(23) Y por ahí debo de tener un artículo de Montes donde habla también del asunto...

I en algun lloc he de tenir un article de Montes on també parla de l'assumpte...

ÚČNK, InterCorp, cit. 8.11. 2021. Javier Cercas, *Soldados de Salamina (Soldats de Salamina)*, překlad Ponç Puigdevall.

***Deber* + infinitiv → *haver de* + infinitiv**

(24) Debieron pensar que me había vuelto loca —me dijo—.

"Han d'haver pensat que m'havia tornat boja", em va dir.

ÚČNK, InterCorp, cit. 25. 6. 2021. Gabriel García Márquez, *Crónica de una muerte anunciada (Crònica d'una mort anunciada)*, překlad Avel·lí Artís-Gener.

Jako poslední kategorie se v analýze vyskytuje katalánská perifráze *deure de* + infinitiv, která je však současnou normou považována za nenormativní (srov. kapitolu 3.2.1). Vzhledem k její nápadné formální podobnosti se španělskou perifrází *deber de* + infinitiv a ke skutečnosti,

že se v obou případech jedná překlad právě této španělské konstrukce, a to navíc v rámci jediného díla, ji považujeme za interferenci španělštiny. Níže uvádíme jeden ze dvou nalezených výskytů.

(25) Pero el muchacho debía de saber que todavía quedaba alguien adentro, porque entró de nuevo.

Però el noi devia de saber que a dins encara hi quedava algú, perquè hi va entrar de nou.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8.11. 2021. Javier Cercas, *Soldados de Salamina (Soldats de Salamina)*, překlad Ponç Puigdevall.

Do kategorie „jiné“ jsme podobně jako u předchozích analýz zařadili takové překlady, které zpravidla spočívaly v naprostém vypuštění probabilitivního významu, popř. jeho oslabení. Pouze ilustračně tedy uvádíme příklad č. 26.

(26) Sonia adivinó el desgarró que debía sentir por dentro.

Sonia va endevinar el dilema que el turmentava per dins.

ÚČNK, InterCorp, cit. 8.11. 2021. Javier Moro, *El sari rojo (El sari vermell)*, překlad Roger Terrades.

V příkladu č. (26) se sloveso vedlejší věty, obsažené v originále v perifrázi *deber* + infinitiv, přeloží do katalánštiny bez této modální konstrukce, tudíž jeho význam ztrácí svoji probabilitivní hodnotu, avšak slovesa vět hlavních v obou jazycích jistý odstín probability nesou již ve svém lexikálním významu, tudíž se ve výsledku tento odstín zcela nevytrácí, nýbrž pouze oslabuje.

6.1 Závěry k překladovým protějškům španělských perifrází *deber de* + infinitiv a *deber* + infinitiv v katalánštině

Naše analýza potvrdila, že katalánské *deure* + infinitiv s významem probabilitivním skutečně odpovídá španělským perifrázím *deber de* + infinitiv a *deber* + infinitiv. Kromě rozdílů popsaných v minulé kapitole jsme rovněž došli ke zjištění, že v případě, že se jedná o pravděpodobný děj v minulosti, upřednostňuje katalánština užívat tuto perifrázi v indikativu imperfekta, zatímco španělština volně alternuje mezi imperfektem a minulým časem jednoduchým.

Dalším z překladových protějšků španělských perifrází *deber de* + infinitiv a *deber* + infinitiv s významem probabilitivním je katalánská perifráze *haver de* + infinitiv. Vzhledem jejímu poměrně řídkému výskytu v porovnání s předchozí kategorií je zjevné, že hlavní funkcí

této perifráze je vyjadřování obligace, kterou současná katalánština podle normativních gramatik již perifrází *deure* + infinitiv nevyjadřuje až na některé ustálené obraty (IEC, 2019, s. 392).

V poslední řadě jsme během analýzy dat z korpusu narazili na dva výskyty nenormativní *deure de* + infinitiv, která se ovšem vyskytuje jen v rámci jednoho díla, tudíž se velmi pravděpodobně jedná o rys idiolektu překladatele.

7. Korpusová analýza – překladové protějšky anglického slovesa *must* s epistémickou interpretací

V následující kapitole se zaměříme na vyjadřování probability ve španělských a katalánských překladech. Abychom zamezili interferenci mezi těmito dvěma jazyky a zároveň získali co největší množství materiálu, použijeme překlady anglicky psané beletrie obsažené v paralelním korpusu InterCorp (verze 13) se zarovnanými překlady do španělštiny a katalánštiny. Probabilitivní výrazy budeme v překladech hledat skrze anglické modální sloveso *must* s epistémickým významem (srov. kapitolu 3.3). Námi vytvořený subkorpus podle těchto kritérií měl velikost 2 548 742 pozic. Použitý regulární výraz vypadal takto: *[lemma="must"]*. Z celkového počtu 1 955 výskytů jsme manuálně odstranili takové konstrukce, ve kterých sloveso *must* mělo interpretaci deontickou, dále jsme také odstranili výskyty epistémického *must* ve spojení s minulým infinitivem, které bude předmětem příští kapitoly. Tímto způsobem jsme došli k celkem 249 případům jistotního užití slovesa *must*, jejichž překlady do španělštiny a katalánštiny budeme nyní analyzovat a porovnáme četnost jednotlivých způsobů překladu v těchto dvou jazycích.

Napřed se zaměříme na překladové protějšky ve španělštině, následně v katalánštině a na konec provedeme srovnání mezi těmito dvěma systémy.

7.1 Překladové protějšky epistémického *must* ve španělštině

Nejprve se zaměříme na překladové protějšky ve španělštině. Po manuálním seřazení výsledků jsme došli k následující typologii překladových protějšků epistémického *must* ve španělštině.

Způsob překladu	Počet výskytů	Podtypy (počet výskytů)
Slovesná perifráze	179 (72 %)	<i>Deber (de)</i> (122), <i>tener que</i> (41), <i>haber de</i> (14), <i>estimar que</i> (1), <i>poder</i> (1)
Probabilita nepřeložena	30 (13 %)	-
Lexikálně	26 (10 %)	<i>Seguro que / seguramente</i> (13), <i>sin duda</i> (9), <i>quizá(s)</i> (3), <i>acaso</i> (1)

Morfologicky (probabilitiv)	13 (5 %)	HABLARÉ (10), HABLARÍA (2), HABRÉ HABLADO (1)
-----------------------------	----------	---

Tabulka 5: Překladové protějšky epistémického *must* ve španělštině

Z Tabulky 5 vyplývá, že epistémickému *must* odpovídá ve španělštině ve značné části případů slovesná perifráze, přičemž nejčastěji se jedná o perifrázi *deber (de) + infinitiv*.

Podobně jako u předchozích analýz potvrzujeme, že slovesná konstrukce *deber (de) + infinitiv* se podle dat získaných z korpusu nevyskytuje v dubitativních otázkách. Jak již bylo uvedeno v kapitole 3.3, podle Duškové (1994, s. 195) se epistémické *must* v otázce vyskytovat může.

(27) The time then must have been somewhere about six o'clock.

Debían ser entonces las seis de la mañana .

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. Herbert George Wells, *The war of the worlds (La guerra de los mundos)*, překlad Julio Vacareza.

Slovesná perifráze *tener que + infinitiv* se v předchozích analýzách téměř nevyskytovala, nicméně v této analýze se jedná o druhý nejčastější překladový protějšek epistémického *must*. Podle RAE (2009 § 28.6n) nese v sobě tato perifráze vyšší míru jistoty, zatímco *deber de + infinitiv* v sobě zanechává možnost, že děj nemusí být nutně realizován (srov. kapitolu 3.1.2). Analýza dat z korpusu nicméně takovou tendenci nepotvrdila. Je však nutno poukázat na fakt, že pracujeme s překladovými texty a nikoliv s originály. Zároveň se jedná o překlady pouze jednoho z mnoha prostředků pro vyjadřování epistémické modality, jimiž angličtina disponuje, tudíž tento odstín jistoty a přesvědčení o skutečnosti děje, o kterém mluví RAE, je zde jen velmi těžko zachytitelný.

V návaznosti na předchozí slovesnou konstrukci konstatujeme, že podobně jako *deber de + infinitiv* se ani *tener que + infinitiv* nevyskytuje v dubitativních otázkách.

(28) It must be pressing

Tiene que ser algo urgente.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The fellowship of the Ring (El señor de los anillos – La comunidad del anillo)*, překlad Luis Domenech.

Poslední čteněji zastoupená perifráze je *haber de + infinitiv*. Navzdory její knižní povaze (srov. kapitolu 3.1.4) se v naší analýze vyskytuje pouze ve 14 případech, oproti 122

případům perifráze *deber* (*de*) + infinitiv a 41 případům perifráze *tener que* + infinitiv. Lze však předpokládat, že v mluveném jazyce by tato četnost byla ještě nižší.

Nakonec poznamenáváme, že ani tato perifráze se mezi výsledky z korpusu nevyskytuje ani jednou v otázce s dubitativním významem.

(29) 'Then she must be lovely indeed,' said Faramir.

—Ha de ser muy bella en efecto —dijo Faramir—.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The two towers* (*El señor de los anillos – Las dos torres*), překlad Luis Domenech a Matilde Holde.

Pozoruhodným překladovým řešením je ojedinělý výskyt slovesné konstrukce *estimar que* + indikativ (příklad č. 30), která zachovává odstín probability a nejistoty, nicméně jeho nositelem je samotný lexikální význam slovesa.

(30) That must be twenty leagues at least from the bridge back by the Tower.

Estimo que se encontraban a no menos de veinte leguas del puente próximo a la Torre.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The return of the king* (*El señor de los anillos – El retorno del rey*), překlad Luis Domenech a Matilde Holde.

Druhou kategorií jsou případy, kdy probability není přeložena. Uvádíme pro ilustraci příklad č. 31, kde se probability význam v překladu naprosto ztrácí a je nahrazen prostým indikativem.

(31) He went on, conscious that what he was saying must sound both feeble and pretentious.

Prosiguió, consciente de que sus palabras sonaban vacilantes y presuntuosas.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. George Orwell, *1984* (1984), překlad Rafael Vázquez Zamora.

Co se týče lexikálních způsobů překladu, vyskytla se mezi výsledky kromě poměrně prototypických vyjádření *seguro que / seguramente* a *quizá(s)* (příklady č. 32 a 33) také vyjádření probability skrze výrazy *sin duda* a *acaso*. (příklady č. 34 a 35).

(32) 'That is a line of trees,' said Merry, 'and that must mark the road.'

—Eso es una línea de árboles —dijo Merry—, y seguramente señalaba el camino.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The fellowship of the Ring* (*El señor de los anillos – La comunidad del anillo*), překlad Luis Domenech.

- (33) We have become friends in so short a while that I think I must be getting hasty – growing backwards towards youth, perhaps.

Nos hicimos amigos en tan poco tiempo que quizá me estoy volviendo apresurado... como si retrocediera a la juventud, quizá.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The two towers (El señor de los anillos – Las dos torres)*, překlad Luis Domenech a Matilde Holde.

- (34) As you must know, it would be unusual for us to publish a complete novella by an unknown writer, or for that matter a well-established one.

Como sin duda sabe, no tenemos por costumbre publicar relatos cortos de un escritor desconocido ni, a decir verdad, de uno consagrado.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. Ian McEwan, *Atonement (Expiación)*, překlad Jaime Zulaika.

- (35) Then it occurred to him that the great adventure itself must be a dream!

Pensó entonces que acaso la gran aventura no fuera sino un sueño.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. Mark Twain, *The Adventures of Tom Sawyer (Las aventuras de Tom Sawyer)*, překlad Benjamin Briggent.

Nejřidčeji se mezi výsledky vyskytuje překlad anglického epistémického *must* španělským probabilitivem, konkrétně pouze ve 13 případech, a to především v oznamovacích větách (příklad č. 36).

- (36) "Certainly you must debate issues of faith with your classes."

—En sus clases, hablará de temas relacionados con la fe.

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. Dan Brown, *Angels and Demons (Ángeles y demonios)*, překlad Eduardo G. Murillo.

Mezi výsledky nalezneme i tázací věty, nejedná se však o čistě dubitativní otázky (příklad č. 37). Vzhledem k závěrům našich analýz týkajících se probabilitivu připisujeme absenci dubitativních otázek v rámci této analýzy obecně nízkému výskytu probabilitivu mezi překladovými protějšky.

- (37) And must he not now be come thither?

¿Y no estará él por llegar allí?

ÚČNK, InterCorp, cit. 28. 11. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The return of the king (El seňor de los anillos – El retorno del rey)*, překlad Luis Domenech a Matilde Holde.

7.1.1 Překladové protějšky epistémického *must* v katalánštině

Nyní se podíváme na překladové protějšky v katalánštině. Po setřídění dat z korpusu jsme vytvořili typologii překladových řešení a shrnuli je do Tabulky č. 6.

Způsob překladu	Počet výskytů	Podtypy (počet výskytů)
Slovesná perifráze	208 (84 %)	<i>Deure</i> (155), <i>haver de</i> (53)
Probabilita nepřeložena	23 (9 %)	-
Lexikálně	13 (6 %)	<i>Segur (que)</i> (7), <i>potser</i> (6)
Jiné	5 (2 %)	-

Tabulka 6: Překladové protějšky epistémického *must* v katalánštině

Data z korpusu potvrzují perifrázi *deure* + infinitiv jako hlavní prostředek pro vyjadřování epistémické modality (příklad č. (38)), společně s konstrukcí *haver de* + infinitiv (příklad č. (39)).

(38) He must be a very intelligent man.

Deu ser un home molt intel·ligent.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. Isaac Asimov, *Second Foundation (La segona fundació)*, překlad Sílvia Aymerich.

(39) It must be, right.

Ha de tenir raó.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. Ray Bradbury, *Fahrenheit 451 (Fahrenheit 451)*, překlad Francisco Abelenda.

Mezi výsledky korpusové analýzy jsme nenalezli příklady užití konstrukcí *deure* + infinitiv a *haver de* + infinitiv v dubitativních otázkách, nicméně předchozí analýzy potvrdily, že perifráze *deure* + infinitiv se v tomto typu vět vyskytuje (viz příklad č. 2).

Mimo několika případů, kde probabilitivní význam anglického *must* nebyl přeložen vůbec (příklad č. (40)), jsme v konkordanci našli několik lexikálních řešení překladu, konkrétně prostřednictvím výrazů *segur (que)* (příklad č. (41)) a *potser* (příklad č. (42)).

(40) 'You must be crazy!' exclaimed Tom automatically.

—Sou ben boig!— exclamà Tom, automàticament.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. Francis Scott Fitzgerald, *The Great Gatsby* (*El gran Gatsby*), překlad Ramon Folch i Camarasa.

- (41) “You must know people.”

—Segur que coneixes algú.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. Dan Brown, *The Da Vinci Code* (*El codi Da Vinci*), překlad Joan Puntí Recasens.

- (42) There must be close on a hundred of them; and they're fire-raising as they come.

Potser n'hi ha prop d'un centenar; i a mesura que avancen van calant foc.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. John Ronald Reuel Tolkien, *The return of the king* (*El Senyor dels Anells - El Retorn del Rei*), překlad Francesc Parcerisas.

7.1.2 Srovnání katalánských a španělských překladů epistémického *must*

V této části srovnáme překladatelské tendence a ověříme, do jaké míry se tyto tendence v katalánštině a ve španělštině shodují a do jaké míry se liší.

Jak je patrné z předchozích dvou podkapitol, španělský inventář prostředků pro vyjadřování probability je bohatší než ten katalánský. Konkrétně se jedná o morfologické vyjádření MV probabilitivního, zprostředkované tvary futura a kondicionálu; dále španělština disponuje větším počtem slovesných perifrází, které probabilitu vyjadřují (jako např. *tener que* + infinitiv, viz Tabulka č. 5). Nutno však znovu podotknout, že některé španělské perifráze mají užší možnosti využití oproti jejich katalánským respondentům, jako je případ konstrukce *deber (de)* + infinitiv, která, jak korpusová analýza potvrdila, se nevyskytuje v dubitativních otázkách, zatímco katalánské *deure* + infinitiv se v tomto typu vět vyskytuje.

Co se týče hlavních odlišností v překladu mezi oběma jazyky, nepodařilo se nám určit žádnou tendenci. V případě španělského probabilitivu se u katalánských respondentů vyskytují jak slovesné perifráze (příklad č. (43)), tak lexikální vyjádření probability (příklad č. (44)).

- (43) 'And even if it is true,' I said, 'we know you must get tired of it, all these couples coming to you, claiming to be in love.'

—Y aun en caso de ser ciertos— dije—nos hacemos cargo de que usted estará más que cansada del asunto, de todas esas parejas acudiendo a usted para declarar rotundamente que están enamoradas.

—I, ni que fos veritat— vaig dir—, ens imaginem que en deu estar avorrida, de tantes parelles que deuen haver acudit a vostè assegurant-li que estan enamorades.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. Kazuo Ishiguro, *Never let me go* (*Nunca me abandones; No em deixis mai*), překlad Jesús Zulaika (španělština) a Xavier Pàmies Giménez (katalánština).

(44) "Certainly you must debate issues of faith with your classes."

—En sus clases, hablará de temas relacionados con la fe.

—Segur que discuteixen sobre temes de fe, a les seves classes.

ÚČNK, InterCorp, cit. 5. 12. 2021. Dan Brown, *Angels and Demons* (*Ángeles y demonios; Àngels i dimonis*), překlad Eduardo G. Murillo (španělština) a Anna Turró (katalánština).

Pozoruhodným jevem je naprostá absence nenormativních užití katalánských paradigmat PARLARÉ v probabilitivním významu, kterou připisujeme snížené míře vlivu španělštiny na katalánštinu v rámci této analýzy, jelikož španělština zde není zdrojovým jazykem. Tato skutečnost potvrzuje naše tvrzení v kapitole 5.1, že výskyty paradigmatu PARLARÉ jsou důsledkem vlivu španělštiny na katalánštinu.

Kvantitativně vzato jsou slovesné perifráze v katalánštině o 12 % častější volba pro překlad epistémického *must*, naopak k lexikálnímu vyjádření probability je tendence vyšší ve španělštině, a to o 4 %. Ve zhruba stejném počtu případů zůstávala v obou jazycích probabilita při překladu nepřeložena (španělština 10 % a katalánština 9 % případů). Ve španělštině navíc oproti katalánštině figuruje mezi překladovými řešeními probabilitiv.

7.2 Korpusová analýza – překladové protějšky anglického slovesa *must* s epistémickou interpretací v kombinaci s minulým infinitivem

Za účelem získání více reprezentativních dat se nyní zaměříme na stejný jev jako v kapitole 8.1, nicméně předmětem našeho zkoumání bude tentokrát spojení modálního slovesa *must* s epistémickou interpretací ve spojení s minulým infinitivem. Obdobně jako v kapitole 8.1 analyzujeme španělské a katalánské respondenty v rámci korpusu a nakonec porovnáme, do

jaké míry se liší respondenty modálního slovesa *must* s epistémickou interpretací v závislosti na tom, zdali je v anglickém originále ve spojení s přítomným nebo minulým infinitivem.

Námi užitý korpus je totožný s korpusem užitým v kapitole 8.1. Po zadání regulárního výrazu `[lemma="must"][word="have"]` jsme manuálně vytřídili z celkového počtu 366 výskytů šumy. Po jejich odstranění nám zbylo pro analýzu 325 výskytů.

7.2.1 Překladové protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem ve španělštině

Opět se zaměříme napřed na španělské respondenty, které jsme rozřadili do kategorií, a vzniklou typologii jsme shrnuli do Tabulky č. 7

Způsob překladu	Počet výskytů	Podtypy (počet výskytů)
Slovesná perifráze	225 (71 %)	<i>Deber (de)</i> (170), <i>tener que</i> (49), <i>haber de</i> (4), <i>poder</i> (3)
Probabilita nepřeložena	49 (14 %)	-
Lexikálně	23 (7 %)	<i>Sin duda</i> (10), <i>seguramente</i> (6), <i>indudablemente</i> (2), <i>por lo visto</i> (1), <i>seguro</i> (1), <i>aproximadamente</i> (1), <i>quizá</i> (1), <i>es probable que</i> (1)
Morfologicky (probabilitiv)	18 (5 %)	HABLARÉ (2), HABRÉ HABLADO (4), HABLARÍA (7), HABRÍA HABLADO (5)
Jiné	9 (3 %)	-

Tabulka 7: Překladové protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem ve španělštině

Jak je z tabulky patrné, jako hlavní způsob překladu opět figuruje slovesná perifráze, a to v podobné distribuci jako tomu bylo v kapitole 8.1. Tou nejužívanější je perifráze *deber (de)* + infinitiv. V této analýze se vyskytují především dvě konkrétní možné podoby této perifráze. První podoba obsahuje modální sloveso *deber* ve tvaru imperfekta (příklad č. 45), popřípadě jednoduchého perfekta (příklad č. 46). Druhá možná podoba, která se mezi výsledky vyskytuje,

spočívá v užití minulého infinitivu, přičemž modální sloveso *deber* má tvar přítomného času (příklad č. 47).

- (45) It must have been a Friday or a weekend, because I remember we hart on our own clothes.

Debía de ser viernes, o fin de semana, porque recuerdo que no llevábamos el uniforme.

ÚČNK, InterCorp, cit. 30.1.2022. Kazuo Ishiguro, *Never let me go (Nunca me abandones)*, překlad Jesús Zulaika.

- (46) He supposed that he must have been.

Supuso que así debió ser.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. Adams Douglas, *The Hitch Hiker's Guide to the Galaxy (Guía del autoestopista galáctico)*, překlad Benito Ibáñez.

- (47) He must have broken the window!

Debe de haber roto la ventana.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2. 2021. Dan Brown, *The Da Vinci Code (El código Da Vinci)*, překlad Juanjo Estrella

Pro přehlednost uvádíme celkový počet výskytů konkrétních slovesných časů mezi výsledky korpusové analýzy v Tabulce č. 8.

Imperfektum	61 (36 %)
Perfektum jednoduché	61 (36 %)
Prézens	46 (27 %)
Plusquamperfektum	1 (<1 %)
Perfektum složené	1 (<1 %)

Tabulka 8: Distribuce slovesných tvarů v rámci perifráze *deber (de)* + infinitiv jako překladového protějšku epistémického *must* s minulým infinitivem

Ani v této analýze jsme nenalezli případy užití perifráze *deber (de)* + infinitiv v dubitativních otázkách.

Konstrukce *tener que* + infinitiv se, podobně jako v předchozí analýze, vyskytuje jako druhá nejčastěji užívaná slovesná perifráze (příklad č. 48).

- (48) There must have been some reason, I suppose.

—No lo sé. Tuvo que haber una razón, supongo.

ÚČNK, InterCorp, cit. 30.1.2022. Kazuo Ishiguro, *Never let me go (Nunca me abandones)*, překlad Jesús Zulaika.

V omezené míře se mezi výsledky analýzy vyskytují perifráze *haber de* + infinitiv (příklad č. 49) a *poder* + infinitiv (příklad č. 50). Konstrukce *poder* + infinitiv umožňuje podle RAE (2009, § 28.6w) epistémickou interpretaci, přičemž významově odpovídá konstrukcím typu *puede que* a *puede ser que* (srov. kapitolu 3.1.3). K významovému rozdílu mezi konstrukcemi *deber (de)* + infinitiv, *tener que* + infinitiv a *haber de* + infinitiv viz kapitoly 3.1.2 a 3.1.4.

- (49) The sight of the ruin of all that he thought so strong and magnificent must have been almost punishment enough.

El ruinoso espectáculo de cuanto consideraba magnífico e indestructible ha de haber sido para él castigo suficiente.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2. 2022. John Ronald Reuel Tolkien, *The two towers (El señor de los anillos – Las dos torres)*, překlad Luis Domenech a Matilde Holde.

- (50) Something of the sort must have happened to Consolidated's machine.

Algo por el estilo puede haberle ocurrido a la máquina de Consolidated.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2. 2022. Isaac Asimov, *I, Robot (Yo, robot)*, překlad Manuel Bosch Barrett

Co se týče způsobu překladu za pomoci lexikálních prostředků, je pozoruhodným příkladem fráze *por lo visto*, která se vyskytuje mezi výsledky pouze jednou (příklad č. 51). V tomto případě je možné uvažovat o frázi *por lo visto* jako o prostředku pro vyjádření evidenciality tak, jak o ní mluví Palmer (2007), jinými slovy, mluvčí dává najevo, že přesvědčení o pravdivosti tvrzení pramení z jeho vlastních smyslových vjemů (tzv. *sensory evidentiality*).

- (51) She must have fallen right on the injured arm.

Por lo visto, había caído sobre el brazo herido.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. George Orwell, *1984 (1984)*, překlad Rafael Vázquez Zamora.

V korpusu nacházíme i v případě kombinace epistémického *must* s infinitivem minulým mnohem méně tvarů probabilitivu, než tomu bylo u textů originálních. Mezi výsledky tentokrát figurují všechna paradigmatata, kterých probabilitiv užívá.

HABLARÉ

- (52) On your journey from Rivendell there must have been many things to tell.

Tendréis mucho que contar de vuestro viaje desde Rivendel.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. John Ronald Reuel Tolkien, *The two towers (El señor de los anillos – Las dos torres)*, překlad Luis Domenech a Matilde Holde.

HABRÉ HABLADO

- (53) You must have noticed him among the company: a swarthy sneering fellow.

Lo habrá visto usted entre los huéspedes: un sujeto moreno y burlón.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. John Ronald Reuel Tolkien, *The fellowship of the Ring (El señor de los anillos – La comunidad del anillo)*, překlad Luis Domenech.

HABLARÍA

- (54) It must have been about eleven o'clock.

Serían aproximadamente las once de la mañana.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. John Ronald Reuel Tolkien, *The fellowship of the Ring (El señor de los anillos – La comunidad del anillo)*, překlad Luis Domenech.

HABRÍA HABLADO

- (55) Langdon laughed, realizing how it must have sounded.

Langdon rió, cuando se dio cuenta de lo mal que habría sonado.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2. 2022. Dan Brown, *Angels and Demons (Ángeles y demonios)*, překlad Eduardo G. Murillo.

7.2.2 Překladové protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem v katalánštině

Nyní se zaměříme na protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem v katalánštině. Obdobným postupem jako u kapitoly 8.1 jsme sestavili typologii překladatelských řešení a shrnuli je do Tabulky č. 9

Způsob překladu	Počet výskytů	Podtypy (počet výskytů)
Slovesná perifráze	267 (82 %)	<i>Deure</i> (251), <i>haver de</i> (14), <i>poder</i> (2)
Probabilita nepřeložena	30 (9 %)	-
Lexikálně	19 (7 %)	<i>Segurament / segur que</i> (11), <i>indubtablement</i> (2), <i>probablement</i> (2), <i>potser</i> (2), <i>tal vegada</i> (1), <i>suposar que</i> (1)
Morfologicky (probabilitiv)	2 (<1 %)	PARLARIA (2)
Jiné	7 (<1 %)	-

Tabulka 9: Překladové protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem v katalánštině

Opět se podle korpusových dat potvrzuje jako hlavní prostředek perifráze *deure* + infinitiv (viz příklad č. 56)

(56) He must have been first cousin to Man.

Devia ser el primer parent de l'home.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. Ray Bradbury, *Fahrenheit 451* (*Fahrenheit 451*), překlad Francisco Abelenda.

Mimo případy, kdy probabilitivní význam nebyl přeložen, které jsme již našli v předchozích analýzách, a tudíž nepovažujeme za relevantní je dále komentovat, se mezi výsledky vyskytuje několik lexikálních řešení, mezi kterými v porovnání s našim předešlým zkoumáním nově figuruje příslovečný výraz *tal vegada* („asi“).

(57) Harris and I began to think that Bell Weir lock must have been done away with after the same manner.

Harris i jo acabàrem per creure que la resclosa de Bell-Weir tal vegada no fos a passeig, com aquella de que havem parlat.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. Jerome Klapka Jerome, *Three men in a boat (Tres homes dins d'una barca)*, překlad Jacint Maria Mustieles.

V poslední řadě se mezi výsledky vyskytují, ač ve značně omezené míře, rovněž řešení morfoloická v podobě nenormativního užití paradigmatu PARLARIA v probabilitivním významu, jak vidíme v příkladu č. 58.

(58) And our final march down the middle of the High Street, to the river, must have been as imposing a spectacle as Marlow had seen for many a long day.

El nostre pas pel bell mig del gran carrer que baixa cap al riu, seria un dels espectacles més imponents presenciats a Marlow.

ÚČNK, InterCorp, cit. 1.2.2022. Jerome Klapka Jerome, *Three men in a boat (Tres homes dins d'una barca)*, překlad Jacint Maria Mustieles.

7.2.3 Srovnání katalánských a španělských překladů epistémického *must* s minulým infinitivem

Při srovnání tendencí v obou jazycích vidíme v případě kombinace *must* s minulým infinitivem hlavní rozdíl oproti předchozí analýze v poněkud pestřejší paletě prostředků v katalánských překladech, avšak je nutno podotknout, že morfoloický probabilitiv se zde vyskytl jen ve 2 případech, tudíž zde nelze mluvit o tendenci.

V této analýze se v obou jazycích vyskytuje obdobný systém prostředků pro vyjadřování probability: slovesné perifráze (ve španělštině především *deber (de)*, *tener que a haber de*, v katalánštině pak *deure a haver de*), lexikální vyjádření (nejčastěji španělské spojení *sin duda* a příslovce *seguramente* a katalánské *segurament*) a morfoloický probabilitiv. Ačkoliv právě morfoloický probabilitiv je v katalánštině nenormativní, existuje tendence k jeho užívání, která však není v překladových textech z angličtiny tak patrná jako v překladech ze španělštiny, jak jsme dokázali již v předchozích kapitolách.

8. Závěr

Cílem práce bylo analyzovat vybrané prostředky pro vyjadřování probability ve španělštině a v katalánštině. Konkrétně jsme se zabývali především morfologickými prostředky a slovesnými perifrázemi. Stěžejním předpokladem pro nás byla skutečnost, že pracujeme s texty literárními, kde lze očekávat větší dodržování normativních pravidel. Další skutečnost, kterou bylo nutno brát v potaz, byl nedostatek originálních katalánských textů k analýze, tudíž jsme museli pracovat s texty překladovými. Přes tento problém však bylo patrné, že v případě, kdy se jednalo o texty přeložené ze španělštiny, jsme nacházeli odchylek od normy podstatně více, než tomu bylo u textů přeložených z angličtiny.

V analýze překladových protějšků španělských paradigm *HABLARÉ* a *HABRÉ* *HABLADO* v katalánštině jsme identifikovali slovesnou perifrázi *deure* + infinitiv jako respondenta s nejčastějším výskytem. Pozoruhodný byl však četný výskyt překladu pomocí katalánských paradigm *PARLARÉ* a *HAURÉ* *PARLAT*, kdy velmi často docházelo ke kopírování španělského probabilitivu a tudíž šlo o nenormativní užití. Vyskytly se však mezi výsledky i případy, kde se jednalo o modální užití těchto paradigm ve větách dubitativních, které je v souladu s normou.

Analýza překladových protějšků španělských perifrází *deber* + infinitiv a *deber de* + infinitiv opět odhalila katalánské *deure* + infinitiv jako hlavního respondenta. V rámci analýzy jsme dále poukázali na tendenci užívat katalánskou perifrázi *deure* + infinitiv přednostně v indikativu imperfekta, zatímco ve španělštině dochází k poměrně rovnocennému výskytu jak imperfekta, tak minulého času jednoduchého. Také jsme v rámci této analýzy identifikovali perifrázi *haver de* + infinitiv jako převážně obligační kvůli jejímu poměrně řídkému výskytu v epistémické interpretaci a kvůli skutečnosti, že se jedná o jedinou obligační perifrázi v současné katalánštině.

K podstatnému zjištění jsme došli v analýze katalánských a španělských překladových protějšků epistémického *must* v angličtině, kde jsme mezi výsledky katalánských respondentů našli podstatně nižší výskyt nenormativních konstrukcí (především kopírování španělského probabilitivu), což přisuzujeme snížené interferenci ze španělštiny, jelikož španělština zde na rozdíl od ostatních analýz nebyla zdrojovým jazykem.

Jednou z obecných tendencí, která spojuje všechny námi provedené analýzy, jsou výskyty řešení lexikálních, kdy probabilita je přenesena na adverbium či kolokaci vyjadřující tento významový odstín. Poměrně častou tendencí, přítomnou prakticky ve všech analýzách,

byla naprostá ztráta tohoto významového odstínu, kdy docházelo k překladu prostým indikativem, a tudíž probabilita zůstala nepřeložena.

Ve vícero analýzách jsme se také setkali s tendencí neužívat španělské *deber* (*de*) + infinitiv v dubitativních otázkách, ve kterých se však katalánské *deure* + infinitiv vyskytuje zcela běžně a nejedná se tedy o konstrukce zcela synonymní.

Katalánština je tedy ze dvou jazyků systémově chudší, tj. obsahuje méně systémových prostředků pro vyjadřování probability, které jsou navíc normou mnohem více omezené (např. větší míra významového vymezení u některých slovesných perifrází apod.). Vznikají zde však nové prostředky pro vyjadřování probability, které mají svůj původ ve vlivu španělštiny na katalánštinu, jako například morfologický probabilitiv.

Résumé (česky)

Tato práce si klade za cíl popsat a analyzovat vybrané způsoby vyjadřování probability ve španělštině a v katalánštině. Práci jsme rozdělili na část teoretickou a praktickou, v rámci které jsme provedli korpusovou analýzu za pomoci paralelního korpusu *InterCorp*.

V teoretické části jsme v první kapitole napřed popsali modalitu tak, jak ji Bohumil Zavadil ve své teorii definuje. Vyložili jsme zde pojem modálních významů a popsali, jak Bohumil Zavadil aplikuje tento pojem na španělský a katalánský jazykový systém.

Jako dva stěžejní způsoby vyjadřování probability jsme zvolili morfologické vyjadřování probability pomocí modální funkce určitých slovesných paradigmat a dále vyjadřování probability prostřednictvím modálních sloves.

Způsob morfologický jsme následně popsali, přičemž jsme konstatovali, že modální funkce katalánských paradigmat *PARLARÉ*, *HAURÉ PARLAT*, *PARLARIA* a *HAURIA PARLAT* je jev, který je gramatikami hojně komentován, avšak vesměs je považován za nenormativní a za důsledek vlivu španělštiny. Pro španělštinu jsme popsali různé přístupy, jak se autoři staví k modální funkci paradigmat *HABLARÉ*, *HABRÉ HABLADO*, *HABLARÍA* a *HABRÍA HABLADO* a jakým způsobem interpretují či zdůvodňují existenci této funkce.

V poslední kapitole teoretické části jsme vyložili problematiku slovesných perifrází ve španělštině a v katalánštině a popsali ty perifráze, které mohou probabilitu vyjadřovat. Pokusili jsme se o co nejkompletnější popis a o zachycení významových rozdílů, které mezi jednotlivými modálními slovesy při vyjadřování probability existují. Z důvodu, že v praktické části následně pracujeme s anglickými texty za účelem získání většího množství dat, věnujeme rovněž jednu kapitolu jistotnímu *must* v angličtině.

Praktická část se skládá z několika dílčích analýz, pomocí kterých analyzujeme vzájemné korelace mezi jednotlivými prostředky pro vyjadřování probability u obou jazyků. Zvláštní pozornost je věnována právě probabilitivním funkcím španělských a katalánských paradigmat a modálním slovesům, především španělskému slovesu *deber* a katalánskému *deure*. Naším hlavním cílem je porovnat prostředky pro vyjadřování probability, kterými oba jazyky disponují, a dále zdali lze i v rámci literárních textů zpozorovat vliv španělštiny na katalánštinu. V závěru práce představujeme shrnutí výsledků, ke kterým jsme v rámci jednotlivých analýz došli.

V analýzách překladových protějšků španělských paradigmat *HABLARÉ* a *HABRÉ HABLADO* se nejčastěji mezi výsledky vyskytla perifráze *deure* + infinitiv, následovaná nenormativními užitími paradigmat *PARLARÉ* a *HAURÉ PARLAT* s probabilitivním

významem, které norma odmítá jako hispanismus. V analýze protějšků španělských perifrází *deber* + infinitiv a *deber de* + infinitiv byla perifráze *deure* + infinitiv rovněž nejčastějším protějškem. Kontrolní analýza překladů anglických beletristických textů do španělštiny a katalánštiny poté odhalila značně nižší výskyt konstrukcí, které by se v souladu s normou daly označit za interferenci španělštiny, což považujeme za důkaz, že užívání paradigm *PARLARÉ* a *HAURÉ PARLAT* je skutečně způsobeno interferencí španělštiny.

Resumen (en castellano)

El objetivo que este trabajo se propone es describir y analizar los diferentes recursos con los que cuentan el castellano y el catalán para expresar la probabilidad. Hemos dividido el trabajo en una parte teórica y en una parte práctica, en la cual hemos llevado a cabo un análisis de corpus a través del corpus paralelo *InterCorp*.

En el primer capítulo de la parte teórica hemos empezado por explicar el concepto de la modalidad de acuerdo con la teoría de Bohumil Zavadil. Hemos expuesto el tema de los significados modales y hemos descrito cómo Bohumil Zavadil aplica estas nociones al material lingüístico del castellano y del catalán.

Como dos principales recursos para expresar la modalidad, hemos elegido el morfológico, es decir, la expresión de la probabilidad a través de la interpretación modal de ciertos paradigmas verbales, y, más adelante, la expresión de la probabilidad a través de los verbos modales.

Hemos descrito el recurso morfológico, recalcando que a la función modal de los paradigmas catalanes *PARLARÉ*, *HAURÉ PARLAT*, *PARLARIA* y *HAURIA PARLAT*, aunque se trata de una ocurrencia frecuentemente comentada por las gramáticas, mayormente se la trata como una interferencia del castellano que no es, por ende, normativa. En cuanto al castellano, hemos descrito varias aproximaciones a través de las cuales diferentes autores afrontan el tema de la función modal de los paradigmas *HABLARÉ*, *HABRÉ HABLADO*, *HABLARÍA* y *HABRÍA HABLADO* y cómo explican la existencia de este fenómeno.

En el último capítulo de la parte teórica hemos tratado el tema de las perífrasis verbales en castellano y en catalán, centrándonos en aquellas que admiten una interpretación de probabilidad. Nuestro objetivo era plasmar las diferencias semánticas que hay entre las diferentes perífrasis verbales al expresar la probabilidad. Además, hemos comentado brevemente el uso epistémico del verbo *must* en inglés, ya que, en la parte práctica, con tal de obtener más datos lingüísticos, trabajamos con textos escritos originalmente en inglés.

En el primer análisis de la parte práctica hemos comparado las traducciones directas de los paradigmas *HABLARÉ* y *HABRÉ HABLADO* con la interpretación de probabilidad al catalán. Hemos identificado la perífrasis catalana *deure* + infinitivo como el equivalente más frecuente. En el análisis ha aparecido con cierta frecuencia entre los equivalentes catalanes también el uso modal de los paradigmas *PARLARÉ* y *HAURÉ PARLAT*, imitando el probabilitivo español (véase Zavadil, 1980), tratándose de un fenómeno no normativo. Sin

embargo, han aparecido ciertos usos en preguntas retóricas con carácter dubitativo, que están de acuerdo con la normativa vigente.

El análisis de las traducciones de las perífrasis españolas *deber* + infinitivo y *deber de* + infinitivo ha vuelto a poner de manifiesto la perífrasis catalana *deure* + infinitivo como el equivalente más frecuente. Hemos recalcado la tendencia de esta perífrasis catalana de ser utilizada mayormente en forma del imperfecto de indicativo, mientras que en castellano altera con el pretérito indefinido. Además, hemos visto que en los textos aparecen algunas construcciones catalanas que no pertenecen al lenguaje normativo, sobre todo la perífrasis *deure de* + infinitivo. Sin embargo, esta ha aparecido dentro de los textos de un solo autor, así que la consideramos parte del idiolecto del traductor. Dentro del análisis hemos observado que la perífrasis catalana *haver de* + infinitivo se utiliza predominantemente como perífrasis de obligación, debido a su infrecuente aparición en su interpretación de probabilidad y también, al hecho de que se trate de la única perífrasis de obligación en el catalán actual, ya que la perífrasis *deure* + infinitivo ha perdido esta interpretación.

Analizando las traducciones españolas y catalanas del verbo inglés *must* utilizado con el significado de probabilidad, hemos detectado un cierto descenso en cuanto a la cantidad de construcciones no normativas (sobre todo el uso modal de los paradigmas catalanes *PARLARÉ*, *HAURÉ PARLAT*, *PARLARIA* y *HAURIA PARLAT*), lo cual lo atribuimos a una reducida influencia del castellano, ya que, en este análisis, a diferencia de los demás análisis, el castellano no era el idioma original. Gracias a este esquema, hemos podido establecer un panorama de recursos que figuran en los dos idiomas: las perífrasis verbales (en castellano *deber (de)*, *tener que* y *haber de*, y, en catalán, *deure* y *haver de*), recursos lexicales (dentro de este análisis sobre todo en castellano las expresiones *sin duda* y *seguramente*, y, en catalán, el adverbio *segurament*) y los recursos morfológicos (el probabilitivo). Comparando los dos idiomas, hemos visto que las tendencias de utilizar una perífrasis verbal al traducir el *must* de probabilidad son levemente mayores en catalán, mientras que las tendencias de utilizar un adverbio o una colocación adverbial con sentido de probabilidad son más fuertes en castellano.

Una de las tendencias más generales con las que nos hemos encontrado en varios análisis ha sido la aparición de recursos léxicos donde la probabilidad es expresada por un adverbio o una colocación que expresa este matiz modal. Entre las más frecuentes en catalán figuraban los adverbios *potser*, *segurament*, *probablement* e *indubtablement*. Por otro lado, en castellano los adverbios más frecuentes eran *probablemente*, *seguramente*, *sin duda* y *quizá(s)*. Hay que tener en cuenta, empero, que hemos trabajado, respecto a cada uno de los dos idiomas, con textos de índole diferente y, por lo tanto, los resultados, en cierta medida, estaban condicionados por este

hecho. En todos los análisis hemos encontrado casos donde la noción de probabilidad no estaba traducida, ya que se había perdido en el proceso de la traducción.

Además, según los datos adquiridos del corpus, la perífrasis *deber (de) + infinitivo* tiende a no utilizarse en preguntas con carácter dubitativo, mientras que su equivalente catalán, *deure + infinitivo*, aparece en este tipo de preguntas con bastante frecuencia y, por lo tanto, no se trata de construcciones completamente sinónimas. Además, la perífrasis *deber (de) + infinitivo*, sobre todo su versión sin la preposición *de*, admite una interpretación deóntica, es decir, de obligación, mientras que, según la normativa vigente, la construcción catalana *deure + infinitivo* no admite esta interpretación, salvo en casos de frases hechas.

El catalán tiene, por ende, menos recursos para expresar la probabilidad, ya que carece del probabilitivo morfológico (i.e. el uso modal de los paradigmas *PARLARÉ, HAURÉ PARLAT, PARLARIA* y *HAURIA PARLAT*) y la cantidad de perífrasis verbales de las que dispone es más baja. Además, las perífrasis verbales tienen, según hemos comentado en la parte teórica, un significado algo más restringido. Sin embargo, la influencia del castellano hace que surjan nuevos recursos para expresar la probabilidad, como precisamente el probabilitivo morfológico.

Resum (en català)

El fi d'aquest treball consisteix a descriure i analitzar alguns dels recursos per expressar la probabilitat en castellà i en català. Hem dividit el treball en una part teòrica i en una part pràctica, en la qual hem realitzat una anàlisi de corpus, mitjançant el corpus paral·lel InterCorp.

A la part teòrica, en el primer capítol, hi hem descrit la modalitat d'acord amb la teoria de Bohumil Zavadil. Hi hem explicat el concepte dels significats modals i hi hem descrit com Bohumil Zavadil l'aplica al material lingüístic del castellà i del català.

Com a dos recursos més prominents hem escollit els recursos morfològics, concretament, l'expressió de la probabilitat a través de la funció modal d'alguns paradigmes verbals, i a través dels verbs modals.

Hem procedit a descriure els recursos morfològics, recalcant que els usos modals dels paradigmes del català *PARLARÉ*, *HAURÉ PARLAT*, *PARLARIA* i *HAURIA PARLAT* són una ocurrència sovint comentada per les gramàtiques que, emperò, es considera una influència del castellà i que no és, per tant, normativa. Quant al castellà, hem descrit les diferents aproximacions a través de les quals els autors entenen les funcions modals dels paradigmes *HABLARÉ*, *HABRÉ HABLADO*, *HABLARÍA* i *HABRÍA HABLADO* i com interpreten l'existència d'aquest fenomen.

Al darrer capítol, hi hem exposat la problemàtica de les perífrasis verbals en castellà i en català i hi hem descrit les perífrasis que poden expressar la probabilitat. Hem intentat fer la descripció el més detallada possible, per poder plasmar bé les diferències semàntiques que pot haver-hi en expressar la probabilitat. També hem descrit breument l'ús del *must* anglès amb sentit de probabilitat, ja que a la part teòrica treballem amb textos anglesos per poder així accedir a més dades.

A la primera anàlisi de la part pràctica hem comparat las traduccions directes dels paradigmes *HABLARÉ* i *HABRÉ HABLADO* amb la interpretació de probabilitat al català. Hem identificat la perífrasi catalana *deure* + infinitiu com l'equivalent més freqüent. A l'anàlisi ha aparegut amb certa freqüència entre els equivalents catalans també l'ús modal dels paradigmes *PARLARÉ* i *HAURÉ PARLAT*, imitant així el probabilitiu castellà (vegeu Zavadil, 1980), tractant-se d'un fenomen no normatiu. Això no obstant, han aparegut certs usos en preguntes retòriques amb caràcter dubitatiu, els quals estan d'acord amb la normativa vigent.

L'anàlisi de les traduccions de les perífrasis espanyoles *deber* + infinitiu i *deber de* + infinitiu ha tornat a fer palès la perífrasi catalana *deure* + infinitiu com l'equivalent més freqüent. Hem recalcat la tendència d'aquesta perífrasi de ser utilitzada principalment en forma

de l'imperfet d'indicatiu, mentre que en castellà altera amb el perfet simple. A més a més, hem vist que als textos apareixen algunes construccions catalanes que no pertanyen al llenguatge normatiu, sobretot la perífrasi *deure de* + infinitiu. Tanmateix, aquesta ha aparegut dins dels textos d'un sol autor, així que la considerem part de l'idiòlecte del traductor. Dins de l'anàlisi hem observat que la perífrasi catalana *haver de* + infinitiu es fa servir predominantment com a perífrasi d'obligació, a causa de la seva infreqüent aparició amb interpretació de probabilitat i també del fet que es tracti de l'única perífrasi d'obligació en el català actual, ja que la perífrasi *deure* + infinitiu pràcticament ha perdut aquesta interpretació.

Analitzant les traduccions espanyoles i catalanes del verb anglès *must* utilitzat amb el significat de probabilitat, hem detectat un cert descens quant a la quantitat de construccions no normatives (sobretot l'ús modal dels paradigmes catalans PARLARÉ, HAURÉ PARLAT, PARLARIA i HAURIA PARLAT), la qual cosa l'atribuïm a una reduïda influència del castellà, ja que, en aquesta anàlisi, a diferència de les altres, el castellà no era l'idioma original. Gràcies a aquest esquema, hem pogut establir un panorama de recursos que figuren a ambdós idiomes: les perífrasis verbals (en castellà *deber (de)*, *tener que* i *haber de*, i, en català, *deure* i *haver de*), recursos lexicals (dins d'aquesta anàlisi, en castellà sobretot les expressions *sin duda* i *seguramente*, i, en català, l'adverbi *segurament*) i els recursos morfològics (el probabilitiu). Comparant els dos idiomes, hem vist que les tendències de fer servir una perífrasi verbal en traduir el *must* de probabilitat són lleugerament més grans en català, mentre que les tendències de fer servir un adverbi o una col·locació adverbial amb sentit de probabilitat són més fortes en castellà.

Una de les tendències més generals amb les quals ens hem trobat en múltiples anàlisis ha estat l'aparició de recursos lèxics on la probabilitat és expressada per un adverbi o una col·locació que expressa aquest matís modal. Entre les més freqüents en català, hi figuraven els adverbis *potser*, *segurament*, *probablement* i *indubtablement*. Per altra banda, en castellà els adverbis més freqüents eren *probablemente*, *seguramente*, *sin duda* i *quizá(s)*. S'ha de tenir en compte, emperò, que hem treballat, respecte a cadascun dels idiomes, amb textos d'índole diferent i, per tant, els resultats, en certa mesura, estaven condicionats per aquest fet. En totes les anàlisis hem trobat casos on la noció de probabilitat no estava traduïda, ja que s'havia perdut en el procés de la traducció.

A més a més, segons les dades recollides del corpus, la perífrasi *deber (de)* + infinitiu tendeix a no utilitzar-se en preguntes amb caràcter dubitatiu, mentre que el seu equivalent català, *deure* + infinitiu, apareix en aquest tipus de preguntes amb bastanta freqüència i, per tant, no es tracta de construccions completament sinònimes. A més, la perífrasi *deber (de)* +

infinitiu, sobretot la seva variant sense la preposició *de*, admet una interpretació deòntica, és a dir, d'obligació, mentre que, segons la normativa vigent, la construcció catalana *deure* + infinitiu no admet aquesta interpretació, llevat en casos d'algunes frases fetes.

El català té, per tot això, menys recursos per expressar la probabilitat, ja que manca del probabilitiu morfològic (i.e. l'ús modal dels paradigmes PARLARÉ, HAURÉ PARLAT, PARLARIA i HAURIA PARLAT) i la quantitat de perífrasis verbals dels quals disposa és més baixa. A més, les perífrasis verbals catalanes tenen, segons hem comentat a la part teòrica, un significat més restringit. Tanmateix, la influència del castellà fa que sorgeixin nous recursos per expressar la probabilitat, com precisament el probabilitiu morfològic.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Překladové protějšky probabilitivního užití paradigmatu HABLARE v katalánštině

Tabulka 2: Překladové protějšky probabilitivního užití paradigmatu HABRÉ HABLADO v katalánštině

Tabulka 3: Překladové protějšky katalánské perifráze *deure* + infinitiv ve španělštině

Tabulka 4: Překladové protějšky perifrázi *deber* + infinitiv *a deber de* + infinitiv v katalánštině

Tabulka 5: Překladové protějšky epistémického *must* ve španělštině

Tabulka 6: Překladové protějšky epistémického *must* v katalánštině

Tabulka 7: Překladové protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem ve španělštině

Tabulka 8: Distribuce slovesných tvarů v rámci perifráze *deber (de)* + infinitiv jako překladového protějšku epistémického *must* s minulým infinitivem

Tabulka 9: Překladové protějšky epistémického *must* s minulým infinitivem v katalánštině

Seznam použité literatury

- Bauçà i Sastre, A., Marina Amat, J. R., Vavřín, M. (2020). Korpus InterCorp – katalánština, verze 13 z 1. 11. 2020. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>
- Čermák, P., Vavřín, M. (2020). Korpus InterCorp – španělština, verze 13 z 1. 11. 2020. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>
- Dušková, L. (1994). *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 1994.
- Escandell-Vidal, V. (2018) El futuro simple del español. Sistema natural frente a usos cultivados. *Verba Hispanica*, vol. 26, s. 15–34.
- Gili Gaya, S. (1980). *Curso superior de sintaxis española*. La Habana: Instituto Cubano del Libro.
- González, M. (2012). Indirect evidence in Catalan: A case study. In *The Pragmatics of Catalan*. Eds. Payrató, L. a Cots, J. M. Berlin: Gruyter Mouton, s. 145–172.
- Institut d'Estudis Catalans. (2019). *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- Klégr, A., Kubánek, M., Malá, M., Rohrauer, L., Šaldová, P., Šebestová, D., Vavřín, M. (2020). Korpus InterCorp – angličtina, verze 13 z 1. 11. 2020. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>
- Gómez Torrego, L. (2000). Los verbos auxiliares. Las perífrasis verbales de infinitivo. In *Gramática descriptiva de la lengua española, Las construcciones sintácticas fundamentales. Relaciones temporales, aspectuales y modales*. Eds. Bosque, I. a Demonte, V. Madrid: Espasa-Calpe, s. 3323-3390.
- Palmer, F. R. (2001). *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RAE. (2009). *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros.
- Rojo, G. a Veiga, A. (2000). El tiempo verbal. Los tiempos simples. In *Gramática descriptiva de la lengua española, Las construcciones sintácticas fundamentales. Relaciones temporales, aspectuales y modales*. Eds. Bosque, I. a Demonte, V. Madrid: Espasa-Calpe, s. 2867–2934.
- Rojo, G. (1974). La temporalidad verbal en español. In *Verba*, s. 68-149.
- Sentí, A. (2018). El verb modal deure al segle XIX: modalitat deòntica, evidencialitat inferencial, (inter)subjectivitat i mirativitat. *eHumanista/IVITRA*, vol. 14, s. 646–672.

- Sentí, A. a Cornillie, B. (2016). The rise of the evidential readings of the Catalan periphrasis *deure + infinitive*. In *From composite predicates to verbal periphrases in Romance languages*. Eds. Garachana, M., Montserrat, S. a Pusch, C. Amsterdam: John Benjamins.
- Solà Cortassa, J. (2008). *Gramàtica del català contemporani I, II i III*. Empuries.
- Zavadil, B. (2020) *Mluvnice katalánštiny*. Praha: Karolinum.
- Zavadil, B. a Čermák, P. (2010). *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum.
- Zavadil, B. (1980). *Kategorie modality ve španělštině*. Praha: Univerzita Karlova.